

Sanace rodiny z pohledu sociálních pracovníků Fondu ohrožených dětí

Večerková Michaela

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela VEČERKOVÁ**
Osobní číslo: **H10727**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Sanace rodiny z pohledu sociálních pracovníků
Fondu ohrožených dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sanace rodiny, sociálně právní ochrany dětí a náhradní rodinné péče.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. Sanace rodiny. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

DUNOVSKÝ, Jiří. Dítě a poruchy rodiny. Praha: Avicenum. 1986. ISBN 08-040-86.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál. 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál. 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství. 1997. ISBN 80-858-5024-9.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Martina Růžičková
Ústav pedagogických věd

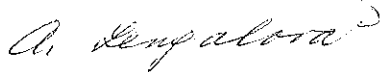
Datum zadání bakalářské práce:

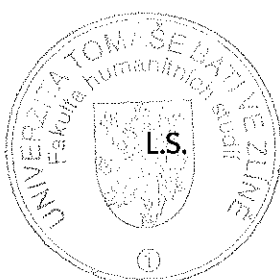
30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 28. 4. 2013

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Hlavním tématem bakalářské práce je sociální práce s rodinou. Tato činnost může mít několik forem a jedna z nich je nazývána sanace rodiny. Protože jsme neustále zahlcování informacemi o delikvenci mládeže a ústavní výchově, je důležité najít počátek problémů a snažit se je eliminovat. Tento způsob sociální práce můžeme nazvat jako sanování. V teoretické části je definován pojem rodina, její funkce a zároveň i definice rodin, u kterých tyto funkce selhaly. Dále se práce zaměřuje na pojem sanaci rodiny, jako sociální práci s rodinami, které jsou ohroženy špatnou sociální situací, nezkušeností s výchovou apod., které mají přímý dopad na prospívání dítěte. Cílem této práce je popsat sanaci rodiny a jaké podmínky toto opatření musí splňovat. Praktická část je založena na kvalitativním výzkumu, vytvořeným na základě rozhovorů. Získaná data jsou následně vyhodnocena a zpracována.

Klíčová slova: rodina, dítě, funkce rodiny, dysfunkční rodina, sanace rodiny, sociální pracovník

ABSTRACT

The main theme of this bachelor thesis is a social work with families. This work may take several different forms, one of them is called a remediation of a family. Because of vast number of information about juvenile delinquency and institutional care that we are forced to deal with everyday it is important to find a problems in their early stage and try to eliminate them. This method of social work can be called remediation. The term family and its functions are defined in the theoretical part as well as failures of family functions. The work focuses on the concept of remediation of a family as a social work with families, that are at risk of poor social situation, lack of experience with parenting, etc., which has a direct impact on the well-being of the child. The aim of this work is to describe the remediation of a family and define conditions that must be complied. The practical part of this bachelor thesis is based on qualitative research carried out in a form of interview. The figures are evaluated and processed.

Keywords: family, child, family function, dysfunctional family, remediation of family, social worker

Děkuji Mgr. Martině Růžičkové za trpělivost, vstřícnost při vedení mé práce a rovněž za přátelský postoj k mé osobě. Velké díky patří respondentům, kteří byli ochotni se podílet na mém výzkumu a při realizaci výzkumu vytvořili příjemnou atmosféru. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat svým blízkým za podporu a pochopení při tvorbě mé bakalářské práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/ STAG jsou totožné.

Ve Zlíně dne 28. 4 .2013

Michaela Večerková

OBSAH

ÚVOD.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1 RODINA.....	8
1.1 SOUČASNÁ RODINA	8
1.2 FUNKCE RODINY	10
1.3 TYPY RODIN DLE FUNKČNOSTI.....	11
1.4 PORUCHA RODINY	12
2 SANACE RODINY A JEJÍ CÍLE	14
2.1 SANACE JAKO VHODNÉ ŘEŠENÍ	15
2.2 PODMÍNKY SANOVANÍ RODINY	16
2.3 KLIENTI SANACE RODINY.....	17
2.3.1 Zanedbávání dítěte v rodině	18
2.3.2 Péče o dítě a její oblasti.....	19
2.4 HODNOCENÍ RODINY	20
2.4.1 Časové rozmezí hodnocení rodiny	22
2.4.2 Prostředí pro hodnocení rodiny	22
2.4.3 Metody aplikovatelné v hodnocení rodiny	23
2.5 PŘÍPADOVÁ KONFERENCE.....	24
2.5.1 Případová konference a její cíle	25
2.5.2 Důvody pro svolání případové konference.....	25
3 INSTITUCE ZABÝVAJÍCÍ SE SANACÍ RODINY.....	27
3.1 FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ	27
3.1.1 Poslání a činnost.....	27
3.2 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	28
3.2.1 Hlavní principy a činnost	29
3.3 STŘEP - ČESKÉ CENTRUM PRO SANACI RODINY	29
3.3.1 Poslání a činnost.....	30
3.3.2 Sociální služby	31
II. PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 VÝZKUM.....	33
4.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ PROBLÉM	33
4.1.1 Výzkumné otázky.....	33
4.2 DRUH VÝZKUMU A METODA SBĚRU DAT	34
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	34
4.4 PRŮBĚH VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	34

5	ANALÝZA A INTERPETACE DAT	35
5.1	VZNIKLÉ KATEGORIE	37
ZÁVĚR	.....	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	.....	45
SEZNAM PŘÍLOH.....	.....	47

ÚVOD

Rodina už celá staletí tvoří nejdůležitější společenskou skupinu a instituci. Ve většině případů toto společenství tvoří rodič a dítě. Mnozí rodičové jsou přesvědčeni o tom, že ví, jak by měli své děti vychovávat a zároveň se domnívají, že jejich výchova a výchovné metody jsou ty nejlepší. Ovšem přístupy k těmto výchovným způsobům mohou být v mnoha případech odlišné. Jednotlivé odlišnosti mohou mít různou podobu. Pro nás jsou podstatné takové případy, kdy rodina přestává z různých důvodů plnit své základní funkce. V bakalářské práci se věnujeme otázce zlepšení situace ohrožených rodin prostřednictvím sanace rodiny. Práce přinese více informací o sociální práci nazvané sanace rodiny, kterou se zabývají sociální pracovníci občanského sdružení Fondu ohrožených dětí. Cílem bakalářské práce je popis rodiny a jejich základních funkcí. Následně je zde charakterizována porucha rodiny a poruchy jednotlivých funkcí, které by měla rodina plnit. Také si uvedeme jednotlivé typy dysfunkčních rodin. Větší část práce je věnována popisu a definici pojmu sanace rodiny a jaké skupině lidí je toto opatření určeno. Své místo zaujímá také hodnocení rodiny, a metody, které se v této disciplíně užívají. Zaměřili jsme se i na metodu případové konference, která je nápomocna při procesu sanování rodin. V navazující praktické části uskutečníme kvalitativní výzkum formou rozhovorů. Oslovíme sociální pracovníce Fondu ohrožených dětí. V závěrečné části práce se zaměřujeme na analýzu a interpretaci získaných dat. Sanace rodiny můžeme označit za novější pojem. Cílem práce je proto objasnit tento pojem, získat informace z prostředí, kde se tento typ sociální práce realizuje a zároveň zjistit názor a pohled sociálních pracovníků na sanaci rodiny, s kterou se ve své praxi denně setkávají.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Manželství a rodina plní v životě současné společnosti důležité funkce a zároveň tyto funkce přizpůsobuje měnícím se společenským podmínkám. Tento proces probíhá už celá staletí. Současný obraz manželství a rodiny, jako trvalé soužití muže se ženou a dětmi, kde nejdůležitější vzájemné vztahy jsou upraveny právem, je poměrně pozdní výsledek společenského vývoje. Nežli k tomuto stupni rodina dospěla, musela projít dlouhými a složitými proměnami. Proto můžeme označit manželství a rodinu jako produkt historického vývoje. (Klabouch, 1962, s. 10)

Vymezení pojmu rodina bylo věnováno mnoho pozornosti a to nejen v humanitních vědách. Proto se setkáváme s celou řadou různých definic. Ovšem každá definice pohlíží na pojem rodina z různých hledisek. „Rodina- obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou.“ (Petrušek, 1996, s. 940) Hlavními funkcemi rodiny je reprodukce, trvání lidského biologického druhu, výchova, socializace a přenos kulturních vzorců.

Giddens definuje rodinu z jiného pohledu: „Rodina představuje skupinu osob spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“(Giddens, 2000, s. 156)

Dle Matouška (2010, s. 13) je v dnešní společnosti vhodnější než o rodině mluvit o rodinném soužití. Podstatou tohoto soužití, pokud spolu dospělí žijí, je citová vazba mezi nimi. Dospělí partneři mohou být opačného i stejného pohlaví. Podle Matouška lze tedy rodinu chápat jako kombinaci biologického příbuzenství, legalizovaných i nelegalizovaných vztahů mezi dospělými i mezi dospělými i dětmi či mezi samotnými dětmi.

1.1 Současná rodina

Rodina současné doby lze označovat za postmoderní. Co si ovšem pod pojmem postmoderní představit? Postmoderní svět je pluralistický a různorodý. Společnost se dostává do styku s mnoha myšlenkami a hodnotami, ale ztrácí přitom spojení s dějinami a dokonce i s naší vlastní osobní minulostí. (Giddens, 2000, s. 495)

„Spolu s moderní dobou končí i historie, protože už tento nový pluralistický svět nedokážeme popsat způsobem, který měl obecnou platnost.“(Giddnes, 2000, s. 495)

Podobný proces můžeme vidět u rodiny, kdy představa šťastné dvougenerační rodiny, manželského páru v rodinném domku na předměstí alespoň se třemi dětmi, se postupem času rozplývá. Kritika rodiny ukázala, že instituce, která byla pokládána za nejpevnější útvar naší civilizace, se změnila a dále mění. Rodina se mění nikoli okrajově, ale ve svých nejzákladnějších charakteristikách. Tyto změny se staly více znatelné v druhé polovině dvacátého století. (Možný, 2006, s. 21)

Charakteristické znaky současné rodiny ve své publikaci uvádí Kraus:

Demokratizace uvnitř rodiny - způsobila, změny v sociálních rolích rodičů. Muž ztratil výsadní postavení a žena získala některá práva, která dříve náležela muži. Změnilo se i postavení dětí, které se aktivněji podílejí na organizaci rodinného života. Vztah mezi dětmi a rodiči je více partnerský.

Izolovanost rodiny – rodina žije v určitém uzavření před vnějším světem v důsledku snížení významu sousedských vztahů a zároveň snaha uniknout před konzumním životem dnešní společnosti.

Rodina se zmenšuje – zvyšuje se počet osob žijících v jednočlenných domácnostech a také počet osamělých žen s dětmi.

Dezintegrace rodiny – ubývá chvil, kdy se celá rodina schází pohromadě a aktivně tráví volný čas, sdělují si své zážitky i starosti. Zvyšuje se počet rodiny, kdy se jednotliví členové střetávají sporadicky, korespondují spolu nebo spolu vůbec nekomunikují. Partneri si také vedle společného rodinného života vytvářejí svůj vlastní, kdy se ve volném čase věnují vlastním zálibám, koníčkům apod.

Zatížení rodičů pracovními aktivitami a časové zaneprázdnění – důsledkem je vyčerpání, málo času na relaxaci a málo času strávené s dětmi. Tento důsledek bývá často kompenzován nadměrným přísunem materiálních prostředků, vysokým kapesným, které rodiče dětem poskytují.

Dvoukariérový model rodiny- důsledek emancipace, který vede bohužel někdy i k rozpadu rodin.

Rozvodovost – rozpadá se prakticky každé druhé manželství a tisíce dětí tak ztrácí kontakt s jedním z rodičů. Velký počet rozvodů znamená i to, že partneri uzavírají nová manželství a pokud ani ona nefungují, rodiče se často „střídají.“(Kraus, 2008, s. 84-85)

Diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně – řešení problémů půjčkami vede často k neúměrnému zadlužení domácností a zároveň tak i k sociálnímu vyloučení. Tato skutečnost se velmi negativně projevuje v celém socializačním procesu. (Kraus, 2008, s. 85)

1.2 Funkce rodiny

Rodina se pohybuje v určitém společenském prostoru, a proto dochází k proměnám jednotlivých funkcí rodiny. Některé funkce ztrácí svůj původní význam, přeměňují se, zanikají. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)

Funkce rodiny ve své publikaci *Základy sociální pedagogiky* popisuje Kraus. Jedná se o **funkci biologicko-reprodukční**, která je významná jak pro společnost, tak i pro jedince, kteří rodinu vytváří. Společnost pro svůj rozvoj potřebuje pevný reprodukční základ. V jejím zájmu je, aby se rodil takový počet dětí, který tyto vyhlídky naplní. Podle současného trendu ve vyspělých zemích je dítě často vnímáno jako překážka, která brání partnerům v profesním růstu a vlastní seberealizaci. Proto můžeme v posledních letech pozorovat úbytek dětí. Většina párů plánuje pouze jedno dítě, anebo vůbec neuvažují o tom, že by na svět dítě přivedli. Ženy se také stávají matkami v pozdějším věku. (Kraus, 2008, s. 81)

Také **sociálně-ekonomická funkce** rodiny zahrnuje řadu aspektů. Rodina je považována za jeden z významných prvků ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry a zároveň se rodina sama stává významným spotřebitelem. (Kraus, 2008, s. 81)

Dle Špaňhelové je cílem této funkce, aby děti byly ekonomicky zajištěné tak, jak nejlépe je to možné. Dále by tato funkce neměla nikdy převýšit funkci emocionální, neměla by ji zastíňovat. Z hlediska psychického je to velmi důležité pro další zdravý růst dítěte. (Špaňhelová, 2010, s. 12)

Další, neméně důležitou funkcí je **funkce ochranná** (zaopatřovací, pečovatelská), která spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních). Kraus ve své publikaci popisuje situaci, kdy před rokem 1989 tuto funkci přejímal stát. Ovšem po roce 1990 je rodina opět na této funkci více zainteresována a očekává se od ní větší spoluúčast na jejím plnění. (Kraus, 2008, s. 82)

Jestliže hovoříme o **socializačně-výchovné funkci** rodiny, pak rodina učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Hlavní úlohou socializačního procesu v rodině je příprava dětí na vstup do praktického života. Kraus zde zdůrazňuje i význam působení mladší generace na starší např. zacházení s moderními komunikačními prostředky. Některé rodiny tuto funkci a odpovědnost za výchovu přesouvají na školu a očekávají, že učitelé napravit chyby, jichž se ve svých výchovných přístupech dopustili. (Kraus, 2008, s. 83)

Nezastupitelnou funkcí rodiny je **funkce emocionální**. Pouze rodina je schopna vytvořit tak potřebné citové zázemí, pocit bezpečí, lásky a jistoty. Rozdílná je ovšem úroveň a kvalita, s jakou se rodina s požadavky této funkce vypořádá. Narůstá počet rodin, které tuto funkci plní s jen velkými obtížemi a důsledkem je pak vyšší počet deprimovaných nebo i týraných dětí. (Kraus, 2008, s. 83)

Další autor spatřuje důležitost této funkce v emočním zabezpečení dítěte a ve sdílení jeho pocitů, mluvit o nich a dávat je najevo. Dítě zahrnovat láskou, která má mít podle Špaňhelové jisté hranice. V nich má dítě spatřovat jistotu, kterou mu rodiče přinášejí do jeho života. Tyto hranice se mění v závislosti na věku dítěte, některé zůstávají stále stejné, např. nelhat druhému. (Špaňhelová, 2010, s. 12)

Autorka publikace *Vývojová psychologie* Krejčířová doplňuje funkci emocionální ještě o funkci sociálně podpůrnou, která je významná v době, kdy se u některého člena rodiny objeví psychosociální problémy nebo nějaké onemocnění. (Krejčířová, 2006, s. 184)

Rodina je také institucí, která by měla dbát na **rekreaci, relaxaci a zábavu**. Tyto aktivity se týkají všech členů rodiny a pro děti mají význam největší. Jakým způsobem rodina tuto funkci plní, se projeví např. v tom, jakým způsobem tráví dovolené či jakým zájmům se věnují. (Kraus, 2008, s. 83)

1.3 Typy rodin dle funkčnosti

„Z hlediska průběhu socializačního procesu má zásadní význam, do jaké míry se daří rodině vypořádat s funkcemi, které má plnit.“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79) Jedná se o *rodiny problémové*, u nichž se vyskytují poruchy pouze u některých funkcí rodiny. Tyto poruchy ovšem výrazně neohrožují rodinný systém a zdravý vývoj dítěte. Rodina je způsobilá tyto problémy a nedostatky řešit vlastními silami. Pro pracovníky péče o dítě to zna-

mená zvýšenou pozornost a sledování. Druhou kategorií tvoří *dysfunkční rodina*. V tomto typu rodin se objevují vážnější poruchy některých nebo všech funkcí rodiny. Tyto poruchy oslabují rodinu jako celek. Tato rodina potřebuje soustavnou pomoc a dohled kvalifikovaných odborníků. Poslední typ rodiny dle funkčnosti je *rodina afunkční*. Poruchy jsou tak rozsáhlé, že rodina přestává plnit svůj význam a dítě ohrožuje v samotné existenci. (Dunovský, 1986, s. 28)

„Sanace funkce rodiny vůči dítěti je bezpředmětná a jediné řešení, které prospěje dítěti, je vzít je z této rodiny a umístit v náhradní- není-li to možné, tedy zabezpečit jinak.“(Dunovský, 1986, s. 28)

1.4 Porucha rodiny

Jestliže rodina není schopna plnit základní funkce, dochází ke komplikacím a vzniku závažných problémů. „Poruchy rodiny chápeme jako situace, kdy rodina z nějakého důvodu a v různé míře neplní základní požadavky a úkoly dané společenskou normou a vyjádřené v očekávání na adekvátní začlenění jejich členů do společnosti.“(Dunovský, 1986, s. 12) Poruchou tedy rozumíme neúspěch nebo selhání, z různých důvodů, jednoho nebo více členů rodiny. Toto selhání se projevuje v neuspokojivém plnění některých nebo všech základních rodinných funkcí.(Dunovský, 1986, s. 12)

Poruchou biologicko-reprodukční funkce označujeme takovou situaci, kdy se v rodině z nejrůznějších důvodů děti nerodí nebo se rodí děti s nějakou poruchou. Dunovský popisuje takovou situaci, kdy manželé buď nemohou, nebo nechtějí mít děti. Neschopností mít děti, počít či porodit je, se zabývá řada lékařských oborů. Opačnou situací je vědomé odmítání rodičovství, které souvisí s různými aspekty nebiologické povahy. Druhou oblastí poruchy biologicko-reprodukční funkce rodiny souvisí s postižením dětí. Jedná se o postižení tělesné, duševní či smyslové, které dále zkoumají odborné disciplíny jako je psychologie, patopsychologie, speciální pedagogika a samozřejmě lékařské disciplíny.(Dunovský, 1986, s. 13-14)

Porucha ekonomicko-zabezpečovací funkce vzniká tehdy, když se rodiče nemohou nebo nechtějí zapojit do výrobního procesu společnosti, který je nezbytný pro zabezpečení prostředků k životu. Dle Dunovského je tato porucha vždy podmíněna různými patologickými rysy osobnosti např. alkoholismus, delikvence či mentální retardace rodičů. Specific-

kou skupinu tvoří rodiny s vysokým počtem dětí, kde je nízké ekonomické zajištění rodiny. (Dunovský, 1986, s. 14)

Významnou funkcí rodiny je funkce emocionální, proto jakákoli její porucha zasahuje ostatní oblasti rodinného života. Poruchy emocionality jsou původem většiny rodinných poruch, proto je velice důležitá následná spolupráce s odborníky v oblasti psychologie a psychiatrie. Z pohledu dítěte má tato porucha především vliv na klidnou, vyrovnanou atmosféru. Ta může být narušena např. rozchodem rodičů, nedostatečným zájmem rodičů a následnou možností opuštění, sociální osiření či dokonce týrání a zneužívání. (Dunovský, 1986, s. 15)

„Ve vztahu k dítěti se ze všech funkcí rodinných jeví funkce socializačně výchovná jako nejdůležitější.“ (Dunovský, 1986, s. 16) Dunovský dle této teorie pak uvádí základní dělení poruch z hlediska etiopatogenetického, posuzující hlavní příčiny, proč je o dítě málo postaráno, postaráno nedostatečně nebo zcela nepostaráno. (Dunovský, 1986, s. 16)

Rodiče se nemohou o dítě starat. Důvody této poruchy mohou souviset se změnami přírodních podmínek (různé katastrofy či umělé znečištění prostředí), s fungováním společnosti (války, hladomor, epidemie, nezaměstnanost) a s fungováním rodinného řádu (velký počet dětí). Důvody lze hledat i u jedinců samotných, u jednotlivých členů rodiny, které mohou být způsobeny chronickým onemocněním, invaliditou apod. (Fischer, Škoda, 2009, s. 141)

Rodiče se nedovedou o dítě starat. Jedná se o situace, kdy rodiče nejsou schopni zabezpečit svým dětem přiměřený vývoj a uspokojit jejich základní potřeby. Tyto situace mohou být způsobeny nezralostí či velmi nízkých věkem partnerů, nebo neschopností zvládnout a vyrovnat se s zvláštními situacemi např. narození mimomanželského dítěte nebo dítěte s handicapem. Do této skupiny lze částečně zařadit i situaci rozvedených rodičů. (Fischer, Škoda, 2009, s. 141)

Rodiče se nechtějí o dítě starat. Příčinou této situace je porucha osobnosti rodičů samých, důsledkem nejrůznějších typů psychopatií či disharmonickým vývojem. Pozornost a starostlivost o dítě je minimální nebo žádná. Rodiče dávají přednost před dětmi jiným hodnotám. Lhostejnost rodičů k dětem může nabýt takové intenzity, že je ohrožen zdravý vývoj dítěte. V takovém případě musí být dítě z rodiny odebráno. (Dunovský, 1986, s. 20)

2 SANACE RODINY A JEJÍ CÍLE

Sanace rodiny je jedním z prostředků opory či pomoci rodičům, kteří péči a pozornost o své děti nezvládají. Důsledkem těchto obtíží bývá neprospívání dítěte v rodině. Jedná se o takové rodiny, které se často a dlouhodobě potýkají s nejrůznějšími problémy např. existenční pochybnosti, nejisté vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, strach ze ztráty bydlení či zaměstnání. V některých případech tyto problémy dosáhnou rozměrů, se kterými se rodiče nedokážou vyrovnat a jako řešení volí útěk. Nesprávné prospívání dítěte může být důsledkem úmyslného ubližování ze strany rodičů, ale i slabou schopností sladit potřeby rodičů a dítěte. (Sanace rodiny, ©2008)

Pro vyjasnění pojmu sanace rodiny jsem si vybrala definici Oldřicha Matouška:

„Sanace rodiny/ podpora rodiny- postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňující některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, příp. kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen.“ (Matoušek, 2008, s. 185) Dle Matouška je v současné době důležité, aby metoda sanace rodiny byla první volbou u většiny situací, kdy se v rodině vyskytne jakákoli podoba násilí. Práce s rodinou může mít podobu terapie poskytované profesionálem celé rodině nebo jednotlivci z rodiny v domácím či jiném prostředí, služby poskytované rodinám jako je docházka do mateřských a rodinných center. (Matoušek, 2008, s. 185)

Tato definice ukazuje, že sanaci rodiny můžeme použít na nejrůznější práce s rodinou, díky jejímu rozsáhlému pojetí. Další definice je konkrétnější a autorkami této definice jsou Věra Bechyňová a Marta Konvičková:

„Sanace rodiny je soubor opatření sociálně- právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen.“ (Bechyňová, Konvičková 2008, s. 18)

„Cílem sanace rodiny je předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku. Konkrétně se jedná o činnosti směřující k odvrácení možnosti odebrání dítěte mimo rodinu, k realizaci kontaktů dítěte s rodinou v průběhu jeho umístění nebo k umožnění jeho bezpečného návratu zpět domů.“ (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 18)

2.1 Sanace jako vhodné řešení

Bechyňová, Konvičková jmenují případy, kdy je sanace žádoucí a přijatelnou formou sociální práce s rodinou. Situace, vhodné pro zahájení sanace rodiny, jsou následující:

- Rodiče, kteří během svého vývoje byli zanedbáváni, představují nebezpečí stejného chování k vlastním dětem. Rodiče se neumějí o děti postarat, nemají pro děti připravené podmínky přiměřené jejich potřebám, nemají ve svém okolí spolehlivou sociální podporu.
- Dítě žije ve vlastní rodině a jeho psychický, zdravotní a sociální stav je ohrožen a zároveň pokud při sociální práci s rodinou nedochází během tří měsíců ke zlepšení situace, nebo pokud nastane její zhoršení.
- Dítě je umístěno do zařízení pro výkon ústavní výchovy, na základě dobrovolného rozhodnutí nebo předběžného opatření do zařízení ústavní výchovy. Pokud rodiče odmítli program sanace rodiny před touto situací, neznamená, že nemá smysl možnost sanace rodiny po jeho umístění znovu nabízet.
- Dítě je umístěno v zařízení pro výkon ústavní výchovy a sanace rodiny se stává prostředkem pro vytvoření kvalitního a smysluplného kontaktu dítěte s rodinou.
- Dítě je svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu a sanace rodiny v tomto případě vytváří vhodné podmínky pro udržování a zlepšování kontaktu dítěte s vlastní rodinou a podmínky pro přípravu návratu dítěte zpět domů. V tomto případě je nutná spolupráce organizace podporující pěstounskou rodinu. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 20)

Existují situace, kdy problémy v rodině jsou velice závažné a sanování v tomto případě ztrácí svůj význam. V tomto případě je nutné zasáhnout do rodičovských práv a povinností.

Bechyňová a Konvičková jmenují situace, kdy sanace není vhodná z pohledu dítěte:

- Dítě je obětí brutálního zacházení ze strany svých rodičů a odborníci nedoporučují ani kontakt dítěte s rodiči.
- Znalecký posudek prokázal, že rodiče nemají k dítěti žádný citový vztah.
- Rodiče jsou závislí na alkoholu, drogách či jiných návykových látkách a odmítají léčbu.
- Rodiče mají psychiatrické onemocnění a neprojevují zájem o spolupráci sanačního týmu s lékařem.

- Rodiče jsou částečně zbaveni způsobilosti k právním úkonům a odmítají spolupráci sanačního týmu s opatrovníkem. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 21)

2.2 Podmínky sanování rodiny

Realizace cíle programu sanace rodiny závisí na řadě okolností, vzájemné působení ovlivňuje míru ohrožení dítěte v rodině a zároveň i úspěšnost podpoření zdravých funkcí rodiny. Je proto důležité s těmito faktory pracovat při sestavování sanačního plánu.

Rizikové faktory rodiny- rodiče prožili své dětství v dysfunkční rodině, anebo část života strávili v zařízení pro výkon ústavní výchovy. Rodiče, kteří dali souhlas k adopci u některého z dříve narozených dětí nebo rodiče závislí na drogách a jiných návykových látkách. U osob s tímto profilem můžeme předpokládat nízký stupeň dosaženého vzdělání, jsou nezaměstnaní nebo nezaměstnatelní, existují na hranici minima nebo mají dluhy na bydlení či dluží jiným finančním společnostem. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 19)

Nebo může jít o situace související s poruchami rodiny. Rodiče se nemohou, neumějí nebo nechťejí o dítě postarat. (Metodika služby sanace rodiny, ©2009)

Rizikové faktory prostředí, ve kterém rodina žije a bude žít. Může jít například o rodiny, které žijí v sociálně vyloučené komunitě, v lokalitě s vysokou mírou nezaměstnanosti nebo vysokou mírou kriminality. Rodina může být ohrožena ztrátou bydlení. (Metodika služby sanace rodiny, ©2009)

Podstatné je, aby rodina měla kde bydlet. Pokud dojde ke ztrátě bydlení, sanace v tomto případě není prostředkem k získání nového bydlení. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 19)

Aktuální sociální situace rodiny – je důležité posoudit vývojový stupeň dítěte, jeho situaci v rodině a v širším sociálním prostředí. Při tomto posuzování se zaměřujeme na fyzické zdraví dítěte, jeho psychosociální rozvoj, kvalitu vztahů v rodině a schopnost zajistit dítěti adekvátní péči a výchovu. Je důležité se předem seznámit se strategiemi a zkušenostmi institucí, které doposud nějak zasáhly do života rodiny. Zjistit jak situaci v rodině posuzovaly po ukončení své spolupráce, případně zjistit pohled a představu o další práci s rodinou. Mezi tyto faktory musíme zařadit i výchovná opatření stanovení soudem. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 20)

Další podmínkou sanování rodiny je dle Bechyňové a Konvičkové **formální a obsahová stránka rodiny**. Je důležité o těchto stránkách s rodiči mluvit a zjišťovat, jaké mají

představy o svých rodičovských rolích a o rolích ostatních členů týmu. Aby byli způsobilí věnovat se svému rodičovskému chování, potřebují vědět, že o této problematice mohou s pracovníky sanačního týmu otevřeně mluvit, že jim pracovníci budou naslouchat a že mají právo říct „ne“. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 21)

Mezi formální stránky rodiny zahrnujeme sociální a praktické zázemí rodiny. S rodiči se pracuje například na těchto tématech:

- zajištění matričních dokladů a platných dokladů totožnosti;
- zajištění dávek státní sociální podpory, příp. dalších dobrovolných dávek;
- hledání a udržitelnost zaměstnání;
- postupné vyrovnávání rodinného rozpočtu;
- zajištění splátkových kalendářů s reálnou perspektivou umořování dluh;
- úklid v domácnosti a systém jeho udržování;
- udržitelnost bydlení. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 21)

Obsahová stránka rodiny se věnuje vztahům mezi rodiči a dětmi, výchovným schopností rodičů, pochopení možných změn. Jedná se o tato témata:

- názor rodičů na aktuální situaci dítěte a rodiny;
- jejich vztah k jednotlivým dětem,
- jak probíhá jejich den strávený s dětmi,
- časové rozvržení aktivit (čas pro práci, výchovu, hru a odpočinek),
- pochopit smysl udržování pořádku v domácnosti,
- systém sankcí v rodině (pozitivních, negativních),
- jak fungovala jejich domácnost, když sami byli dětmi,
- možnost nácviku rodičovského chování v konkrétních situacích (např. při jídle, vypravování do školy apod.). (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 22)

2.3 Klienti sanace rodiny

„Klientem sanace je celá rodina jako interakční systém ohrožený špatnou sociální situací, izolovaností, zvýšenou mírou stresu, frustrací rodičů ji jejich výchovnou nezkušeností, která má přímý dopad na prospívání dítěte.“ (Bechyňový, Konvičková, 2008, s. 51)

Pokud se sociálně ohrožená rodina má opět stát stabilním a bezpečným zázemím pro všechny své členy, především pro děti, potřebuje podporu a pomoc. Jednou z forem pomoci může být sanace. Sanace rodiny se stává prostředkem podpory v situaci, kdy dochází k za-

nedbávání péče dítěte. Účinnost sanace rodiny se zvyšuje včasným zásahem. Je proto velice důležité, aby profesionálové a členové sanačního týmu včas rozpoznali riziko ohrožení dítěte, byli způsobilí komunikovat s rodiči a nabídnout jim podporu a pomoc v péči o dítě. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 51)

2.3.1 Zanedbávání dítěte v rodině

Pojem zanedbávání je součástí syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte- CAN(Child Abuse and Neglect). Dle Dunovského lze zanedbatelností označit následky nedostatku výchovy v prostředí socioekonomicky nízké úrovně. Zanedbané dítě žije v primitivním prostředí s neuspokojivou hygienou a bez vhodných vzorů vyspělého chování. Dítě nechodí řádně do školy a jeho psychický potenciál stagnuje. (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995, s. 61)

„Zanedbávaným dítětem se však v pojmu CAN míní dítě, jež se ocitá v situaci, kdy je akutně a vážně ohroženo nedostatkem podnětů důležitých k svému zdravému fyzickému i psychickému rozvoji.“ (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995, s. 62) V tomto pojetí se jedná o situace relativně lehké až po situace, které přímo ohrožují život dítěte.

Činitele nebo faktory, které přispívají k zanedbávání dítěte, můžeme rozdělit na *vnější, vnitřní a kombinace těchto dvou*. K vnějším faktorům můžeme zařadit složení rodiny, její ekonomickou a kulturní úroveň a celkové postavení ve společnosti. Složení rodiny může být oslabeno ztrátou matky, na které závisí uspokojování většiny základních duševních potřeb dítěte v časném věku. Závažným činitelem je i nepřítomnost otce, kdy rodina zůstává bez ochrany a pomoci. Nejvíce závažnou situací je ztráta obou rodičů a dítě se tak dostává do zařízení náhradní rodinné péče. K dalším vnějším faktorům lze zařadit nízkou socioekonomickou úroveň rodiny, která je způsobena hmotným nedostatkem, špatným bydlením či nedostatkem hygieny. Do této oblasti spadají i rodiny, které mají společensky vysoké postavení. Rodiče mají takové zaměstnání, které je časově i psychicky vyčerpávající a jejich zájem o děti je menší a menší. (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995, s. 63-64)

Vnitřní činitele představují především psychika a celková osobnost vychovatelů dítěte. Jedním z případů je mladistvý věk rodičů, kterým chybí vřelý vztah k dítěti i základní vědomosti o jeho výživě, hygieně, vývojových potřebách. Dále je nutné zmínit situace, kdy rodiče trpí duševními nemocemi či poruchami, které je vyřazují z vychovatelské funkce. Může se jednat i o poruchy smyslové nebo o lehčí či hlubší formy mentální retardace. Za-

nedbáváním mohou být ohroženy děti některých etnických skupin. Tyto skupiny si zachovávají svou kulturu a své formy a normy společenského chování, které se rozcházejí s kulturou a normami společnosti většinové. (Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995, s. 64-65)

„Zanedbávání dítěte je jakýkoliv druh nedostatku péče, který dítěti způsobuje vážnou újmu.“ (Matoušek, 2008, s. 220) Matoušek na rozdíl od Dunovského klasifikuje zanedbávání dle typu a to na fyzické a psychické. Fyzické zanedbávání zahrnuje neuspokojování tělesných potřeb (jídlo, teplo, spánek, čistota), psychické souvisí s neuspokojováním citových a kognitivních potřeb dítěte. Objektem takového týrání často děti předčasně narozené, vážně nemocné, děti se zdravotním či mentálním postižením. (Matoušek, 2008, s. 220)

2.3.2 Péče o dítě a její oblasti

Péče o dítě je jedním ze základních cílů sanace rodiny. Zároveň je péče o dítě soukromou záležitostí rodičů, do níž si nechtějí nechat zvenčí zasahovat. Každý zásah či doporučení mohou přijmout jako poukázání na vlastní neúspěch. Může dojít k obranným reakcím v podobě agresivního chování, verbálního útoku či pasivním přístupem rodičů. Proto je důležitý profesionální přístup odborníků, kteří nabízejí pomoc a podporu s respektem k zájmu rodiče zajistit dítěti co nejlepší péči. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 54)

V sociálně ohrožených rodinách se vyskytuje řada rizik a nepřiměřeně uspokojených potřeb dětí, které ohrožují kvalitu jejich života. V některých případech trvají delší dobu a existují i situace, kdy je rodina považuje za „pravidlo“. Rodiče si neuvědomují, jak vysoký dopad mají tyto rizika na jejich dítě. Podporu pro správné fungování rodinného systému nabízí celá řada služeb sanace. Přijetí služeb sanace rodině pomáhá, pokud je pracovník schopen:

- rozpoznat, jak jsou potřeby dítěte naplňovány;
- určit stupeň zanedbání dítěte v jednotlivých oblastech péče;
- vysvětlit rodičům možné důsledky jejich současného chování;
- soustředit pomoc v rodině na oblast péče, která dítě nejvíce ohrožuje;
- ve spolupráci s rodiči vytvořit postup pro snížení rizika ohrožení dítěte. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 55)

Hodnocení jednotlivých oblastí péče se následně stává podkladem pro stanovení cílů rodiny. Přibližme si dílčí oblasti: *Dohled*- v této oblasti jsou hodnoceny schopnosti a možnosti rodičů poskytovat podporu dítěti v takové míře, jež odpovídá jeho věku. Rodiče by měli být schopni posoudit, v jakém věku a za jakých podmínek lze nechat dítě samotné. Rodiče by měli upravit bydlení tak, aby dítě nějak neohrožovalo. Dále by měli dítě postupně učit, jak se chovat a s čím může zacházet samo, aby si neublížilo. U starších dětí, by měli rodič projevovat zájem nad tím, jak, kde a s kým jejich děti tráví svůj volný čas. *Výživa*- schopnost rodičů zaopatřit dítěti pravidelnou stravu, která je přiměřená jeho věku a zároveň podporuje jeho zdravý růst. *Oblečení a hygiena*- tato oblast se týká zajištění pravidelné hygieny. Jak důsledně rodič vede dítě k osvojení si hygienických návyků. Dále jak rodiče své dítě obléká s ohledem na počasí, na velikost dítěte i na pohlaví dítěte. *Péče o fyzické zdraví*- schopnost rodiče rozpoznat, že dítěti není dobře a zároveň adekvátně řešit tuto situaci. Schopnost rodiče určit, kdy může pomoci dítěti sám a kdy je potřebné vyhledat pomoc lékaře. Také je důležité, aby byla dítěti zajištěna pravidelná preventivní lékařská péče a aby rodiče rozuměli doporučením lékaře. *Péče o psychické zdraví*- tato oblast zjišťuje zájem rodičů o to, co jejich dítě prožívá a jakou má náladu. Důležité je, aby rodiče uměli rozdělovat pozornost mezi sourozence, jaký je způsob jejich výchovy, zda se na určitém způsobu shodnou oba rodiče a jak je pro děti srozumitelný. Rodiče musí umět přizpůsobit a měnit přístup k dítěti s ohledem na jeho věk, jak oddělovat témata, která patří dětem a která dospělým. *Péče o rozvoj osobnosti dítěte a jeho vzdělávání*- oblast zahrnuje komunikaci rodičů s dítětem, jak komunikaci a hru rozvíjejí. Dále je důležité, aby rodiče zajistili dětem hračky a dětské knížky a jak rozvíjejí jeho sociální chování. Komunikace rodičů s předškolním zařízením, jak o škole pře dítětem mluví a jak se zajímají o školní docházku a přípravu dítěte do školy. V této oblasti se hodnotí, zda rodiče jsou schopni podpořit dítě, když má ve škole problémy s učením. Zároveň musí projevovat zájem i o volný čas dítěte a jeho aktivní naplnění. (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 56-58)

2.4 Hodnocení rodiny

Dle Matouška a Pazlarové lze na hodnocení rodiny pohlížet jako na proces. Mezi prvním podnětem k posuzování rodiny a prvním kontaktem pracovníka s rodinou existuje časové interval. Dále jsou toho názoru, že každý kontakt odborníka s rodinou rodinu něja-

kým způsobem ovlivní. I v tom případě, kdy v pozici profesionála je soudní znalec, jehož posudek je důležitý pro soudní rozhodnutí. (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 106)

Pokud se v rodinném systému vyskytne nějaký problém, je důležité situaci profesionálně zhodnotit, aby se zjistily rodinné poměry dětí, mladistvých a dospělých. Toto hodnocení se provádí v následujících případech:

- při opodstatněných pochybnostech, zda vlastní nebo náhradní rodina dítě vychovává přiměřeně;
- v případě, kdy je dítě umístěno do péče náhradní rodiny nebo ústavu;
- při rozhodování o návratu dítěte z dlouhodobé ústavní péče a není jisté, zda rodina dítě opět přijme;
- v případě, kdy se rozhoduje o formě péče o dítě po rozvodu rodičů;
- při zprávě probační služby u soudu o dítěti a situaci rodin před soudním rozhodnutím;
- při rozhodování, zda pracovat s rodinou při terapii dítěte či mladistvého;
- při rozhodování, zda pracovat s rodinou při terapii dospělého. (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 104)

Takové hodnocení se realizuje na základě nějakého podnětu. Tento impuls může přijít od člena rodiny; zástupce státu hájícího zájmy dítěte; zástupce státu řešícího přestoupení zákona; pracovníka nebo organizace, která se zabývá dítětem či dospělým členem rodiny. V případě zástupců státu bude v hodnocení rodiny významný prvek *kontroly*. Tento prvek nesmí být překážkou ve vytváření vztahu mezi rodinou a pracovníkem, který je založen na vzájemném respektu a důvěře. V situaci, kdy si člen rodiny sám intervenci vyžádá, půjde v systematickém významu slova o *pomoc*. (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 105)

Získaná data lze rozdělit na *údaje o rodinné struktuře a organizaci rodiny*, které zahrnují složení rodiny a její subsystémy např. manželský, sourozenecký. Tyto údaje poskytují informace i o koalicích, které v rodině existují nebo pevnost a prostupnost hranic rodinného systému. *Údaje o kvalitě rodinné komunikace či interakce*, informují o jasné a otevřené komunikaci, o způsobech jak členové rodiny mluví o choulostivých tématech a jak vyjadřují své pocity. *Údaje o rodinném klimatu*, popisující rodinnou soudržnost a emoční oporu.

Údaje o vývojových aspektech, jsou údaje o stupni vývoje rodiny např. rozrůstání rodiny nebo jde o situace, kdy děti z domova odcházejí. Důležité jsou *údaje o funkčnosti rodiny*, které zahrnují plnění základních rodinných funkcí. (Valenta, Michalík, Lečbych, 2012, s. 288)

2.4.1 Časové rozmezí hodnocení rodiny

Hodnocení rodiny má nejméně dvě významná časová kritéria. „První je stanovení toho, za jak dlouhou dobu od prvního oznámení by mělo být hodnocení dokončeno. Druhým je odhad délky procesu hodnocení, což je součet času potřebného na kontakt s rodinou a na zpracování závěrů.“ (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 106) K těmto dvěma záznamům se může přidat údaj o vymezení počtu setkání mezi odborníkem s rodinou, než se dokončí závěrečná zpráva. Dle legislativy a literatury se doporučuje doba nejkratší. Anglická norma na tzv. *úvodní hodnocení* je sedm dní. Během této formy hodnocení se neurčuje ani počet kontaktů pracovníka a ani počet potřebných hodin, které jsou nutné pro toto úvodní hodnocení. Druhá část je označovaná jako *komplexní hodnocení*. V této formě hodnocení je anglickou normou doporučováno 36 hodin kontaktu, přibližně 6 až 10 setkání profesionála nebo profesionálů s rodinou. V tomto časovém období je cílem zjistit, jak rodina současně funguje a jak je schopna své fungování změnit. Pracovník v této oblasti nabízí svůj názor a návrhy na potřebné změny, pomáhá rodině tyto změny realizovat a odhaduje, jak bude rodina v těchto změnách pokračovat po skončení hodnocení. Podle Matouška je v českém prostředí stále problém doba, kterou by pracovník měl hodnocení věnovat. Neuvádí přesný počet hodin, které jsou potřebné na hodnocení, ale říká, že je nutné, aby se hodnotící pracovník setkal s členy rodiny více než jedenkrát. (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 107)

2.4.2 Prostředí pro hodnocení rodiny

Hlavním cílem hodnocení rodiny je zjistit, jak se rodina chová, jaké postoje zaujímají a jaké názory její členové vyjadřují. Proto je důležité vidět rodinu v akci, což nejlépe umožňuje její přirozené prostředí- byt či dům. Dále lze hodnotit rodinu v prostředí, které bylo vytvořeno tak, že v něm rodina může provádět své běžné aktivity- specializovaná centra pro hodnocení rodiny a jejich sanaci. (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 108)

Dle Sobotkové má zkoumání rodinného systému v jejím přirozeném prostředí stále velký význam. Rodina v prostředí pracovny psychologa nebo v jiném úředním prostředí

může podávat neobvyklé informace. Rodina a i psycholog pak mohou přehlédnout aspekty chování spojené s denní rutinou. Tyto aspekty mohou být příčinou v chronických problémech rodiny. Proto je výhodné posuzovat rodinu v jejím domácím prostředí. (Sobotková, 2001, s. 89)

„Smyslem návštěv v rodině je především sblížit se s rodinou, což je předpoklad jejího poznání. Lze získat přirozený hlubší vhled do rodinného života.“ (Sobotková, 2001, s. 90)

2.4.3 Metody aplikovatelné v hodnocení rodiny

V hodnocení rodiny lze využít více možností a metod. Ovšem na úrovni nukleární rodiny jako celku je k dispozici méně metod než na úrovni jednotlivce. Dle Sobotkové je situace v České republice horší než v západních zemích. Máme málo diagnostických metod zakotvených v systémovém přístupu. Jedny z hlavních metod k získávání údajů slouží metoda rozhovoru a neformálního pozorování. Tyto metody můžeme nazvat jako metody klinické, metody testové jsou pak součástí metod klinických. Přehled výzkumných metod udává Sobotková podle Thomase Gehringa, který rozlišuje: *vnitřní perspektivu*- tato oblast se zabývá tím, jak rodina vypovídá sama o sobě. Tato perspektiva se posuzuje pomocí tzv. sebeposuzovacích metod- dotazníky, projektivní testy. *Vnější perspektiva*- tato oblast se zjišťuje pomocí nezúčastněného pozorování. Toto pozorování je standardizované, užívá různých kódovacích systémů a technických pomůcek a dále klinické pozorování, prostřednictvím videozáznamů a jejich následné analýzy. Poslední složkou rozdělení metod dle Gehringa je *účastnická perspektiva*. Tato forma představuje společnou analýzu problému, která má většinou podobu polostrukturovaného rozhovoru odborníka se členy rodiny a zahrnuje i zúčastněné pozorování. Vztah odborníka a rodiny by měl být partnerský a při řešení problému se snaží formulovat a navrhnout možnosti jeho řešení. (Sobotková 2001 cit podle Gehring, 2000, s. 85)

Sebeposuzovací techniky mají řadu výhod. Jsou poměrně jednoduché a pohodlné na administraci a lze díky nim získat spoustu informací o více tématech. Prostřednictvím těchto metod lze odhalit události či zkušenosti, o kterých by se respondenti zdráhali zmínit v rozhovoru. Dále poskytují informace o soukromém a vnitřním světě respondentů, zjišťují jejich hodnoty, postoje, očekávání či spokojenost. Na druhé straně mají sebeposuzovací metody i své slabé stránky a omezení. Mají sklony ke zkreslení výpovědí, ať už úmyslnému či neúmyslnému. Také mohou nechtěně působit na následné chování respondentů a posky-

tují málo informací týkající se průběhu interakcí v rodině a současného dění. (Sobotková 2001 cit Snyder, 2000, s. 86)

Pozorovací techniky na rozdíl od sebeposuzovacích metod poskytují aktuální údaje o dění v rodině. Informace získané pozorováním nejsou tak ovlivnitelné respondentem. Zde je velkou výhodou, když pozorování probíhá v přirozeném prostředí, ne v prostředí laboratorním. Při zúčastněném pozorování využíváme i rozhovor tváří v tvář členům rodiny. Tento rozhovor je většinou polostrukturovaný s otevřenými otázkami. Respondenti jsou vyzváni, aby slovně vyjádřili své myšlenky, pocity nebo jednání. (Sobotková, 2001, s. 86)

Jako praktický příklad si uvedeme pár diagnostických metod. Škála HOME se zaměřuje na hodnocení rodinného prostředí a je prováděno přímo v rodině dítěte. Hodnocení sleduje tyto oblasti: *Citovou a verbální reaktivitu matky*- jak matka spontánně mluví na své dítě, jestli se s dítětem mazlí, chválí jej, atd. *Přijetí chování dítěte*- zda matka na dítě křičí či jej kritizuje apod. Dále pak oblast *organizace fyzického prostředí a času*- jak matka bere dítě ven a zda má dítě doma své místo pro hračky a bezpečné místo kde si může hrát apod. Také zda dítěti poskytuje rodina *vhodné materiály ke hře. Příležitosti ke změně stimulační během dne*- zjišťuje zda o dítě v části dne pečují i otec, zda rodina navštěvuje příbuzné nebo přijímá návštěvy. Tato škála celkem dobrým ukazatelem kvality péče o malé dítě. (Valenta, Michalík, Lečbych, 2012, s. 290)

2.5 Případová konference

Pojem případová konference není zcela nový. V různých formách tvoří základ případové sociální práce. Ovšem od roku 2008 se v realizace případových konferencí v oblasti sociálně-právní ochrany dětí i sociálních služeb pro rodiny s dětmi mnohé změnilo. Před rokem 2008 bylo svolávání případových konferencí v kompetenci nestátních poskytovatelů sociálních služeb a byly chápány jako nástroj pro řešení mimořádně obtížných překážek a problémů. Nyní prvotní impuls na svolání případových konferencí dávají pracovníce SPOD a jsou nástrojem pomoci ohroženému dítěti nebo celé rodině prostřednictvím spolupráce profesionálů, s nimiž rodina pracuje. Dále také od 1. 1. 2013 je používání případových konferencí právně zakotveno v zákoně č.359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Tato forma pomoci rodině je stále populárnější a jsou někdy svolávány i v případech, kdy dítě není výrazně ohroženo, např. když rodiče nemají dostatečný přehled o volnočasových aktivitách v okolí jejich bydliště. (Bechyňová, 2012, s. 13)

2.5.1 Případová konference a její cíle

„Případová konference je plánované, koordinované a pevně strukturované pracovní setkání rodičů, dítěte a odborníků, kteří pracují, pracovali nebo budou pracovat s ohroženým dítětem, jeho rodiči, popř. i s členy širší rodiny.“ (Bechyňová, 2012, s. 14) Tato definice popisuje současnou podobu konferencí v práci s ohroženým dítětem a rodinou a zároveň interpretuje rozdíl mezi případovou konferencí a běžným pracovním setkáním sociální pracovníce s rodiči nebo od činnosti komisí zaměřených na prevenci nežádoucího chování dítěte či podmínek v rodině. (Bechyňová, 2012, s. 14)

„Porada věnovaná diskusi o případě, jíž se účastní členové rodiny, případně další blízcí lidé a zástupci institucí, které mají s klientovými problémy něco do činění.“ (Matoušek, 2008, s. 161) Dle Matouška lze označit za případovou konferenci i poradou o jednom klientovi, které se účastní více profesionálů různých specializací, kteří působí v jedné instituci. (Matoušek, 2008, s. 161)

Cílem případové konference je tedy rychle reagovat na vzniklou situaci ohroženého dítěte nebo jeho rodiny. Je důležité vyhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny a zároveň najít vhodné řešení. Dále pak navazovat osobní kontakt s rodinou a vytvářet tak podpůrnou síť, aktivizovat rodinu a nalézt způsob, jak kontrolovat plnění domluvených kroků. Případová konference je zároveň založena na určitých principech. V tomto případě mluvíme o respektu, důvěrnosti, spolupráci, koordinaci a objektivitě. (Manuál k případovým konferencím, ©2011)

2.5.2 Důvody pro svolání případové konference

Případová konference je vhodná pro různé situace ohroženého dítěte a jeho rodiny. V ideálním případě je vhodná jako prostředek prevence v práci s rodinou. V každém případě je vhodná vždy, když:

- je potřeba zhodnotit situaci dítěte a jeho rodiny,
- je nutné zharmonizovat spolupráci v okolí dítěte a rozdělit odpovědnosti,
- je nutné sjednotit postup účastníků a rychle sladit práci s dítětem,
- je potřeba přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte. (Manuál k případovým konferencím, ©2011)

Pokud hovoříme o konkrétních případech kde nevyužít případovou konferenci, může jít o tyto situace: Dítě je doma u vlastní rodiny, situace není riziková, přímo neohrožuje jeho vývoj a není nutný okamžitý zásah soudu. I v těchto případech lze užit případovou konferenci. Rodina může mít problémy v podobě dluhů či pozdě placených nájmu. Tato situace se samozřejmě projeví v celém rodinném systému. Odborníci pak mohou s rodiči naplánovat řešení rizikové situace, aby nedošlo k jejímu zhoršení. (Bechyňová, 2012, s. 45)

Rodina v nesnázích. Taková rodina se nachází v situaci, kdy je ohrožen sociální status všech členů, jsou ohroženy sociálním vyloučením nebo nezvládají výchovu a péči dítěte. Dále může jít o případy, kdy dítě má výraznější výchovné nebo školní problémy. A také jde o situace, kdy selže náhradní rodinná péče. (Manuál k případovým konferencím, ©2011)

Dítě je odebráno z rodiny a je svěřeno do péče instituce. V tomto případě případová konference zajišťuje to, aby pobyt mimo rodinu nebyl ztraceným časem. Dítěti, aby si udrželo psychickou pohodu a zdravý vývoj a rodičům, aby začali řešit obtížnou situaci a vytvořili podmínky pro návrat dítěte zpět domů. (Bechyňová, 2012, s. 46)

3 INSTITUTE ZABÝVAJÍCÍ SE SANACÍ RODINY

V České republice můžeme najít širší škálu zařízení zabývajících se sociální prací s rodinami. Více jsme se zaměřili na instituce, kde je sanace rodiny součástí poskytovaných služeb. Vybrali jsme si Orgán sociálně-právní ochrany dětí, STŘEP- České centrum pro sanaci rodiny a Fond ohrožených dětí, ve kterém je prováděn i cílový výzkum bakalářské práce.

3.1 Fond ohrožených dětí

Fond ohrožených dětí je občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem, s působností na celém území České Republiky. Jeho sídlem je Praha a nejvyšším orgánem FOD je členské shromáždění, které se schází každý rok a jednou za tři roky volí radu, předsednictvo, předsedu a revizní komisy. Hlavní směry pomoci a činnosti FOD jsou zaměřeny na pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým se zaměřením na terénní sociální práci a sanaci rodiny. Zařízení poskytuje krizové linky pro matky, které tají těhotenství a porod. Snaží se vyhledat náhradní rodiny pro děti, které lze jen obtížně umístit. Díky FOD byly zřízeny další azylové domy pro rodiny s dětmi a mládež bez domova. Poskytuje zároveň poradenskou a hmotnou pomoc náhradním i potřebným vlastním rodinám. (Fond ohrožených dětí, ©2010)

3.1.1 Poslání a činnost

Poslání a činnosti Fondu ohrožených dětí nalezneme v jejich stanovách. Fond ohrožených dětí je občanským sdružením slučující občany a kolektiv, kteří chtějí pomoci dětem, které vyrůstají mimo vlastní rodinu v dětských domovech či náhradní rodinné péči. Tato pomoc je zaměřena i na děti, u nichž je jejich vývoj ohrožen v důsledku nevyhovujícího rodinného prostředí. Pověřená osoba podle zákona č.359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí vykonává tyto činnosti:

- vyhledává týrané, zneužívané, zanedbávané i jinak sociálně ohrožené děti a poskytuje jim podle potřeby ve spolupráci s příslušnými státními orgány či jinými institucemi na ochranu dětí potřebnou pomoc,
  - zřizuje a provozuje zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc,
  - vykonává další činnosti zaměřené na ochranu dětí před škodlivými vlivy.
- (Fond ohrožených dětí, ©2010)

Dále všestranně podporuje rozvoj náhradní rodinné péče, zejména pěstounské péče u dětí, pro které se obtížně hledá náhradní rodina:

- vyhledávání vhodných náhradních rodin,
- informování veřejnosti o těchto dětech,
- zřizování a spravování objektů pro rodiny pěstounů,
- zajišťování výměny zkušeností mezi náhradními rodinami v průběhu společných akcí. (Fond ohrožených dětí, ©2010)

FOD pomáhá při vřazování dětem do společnosti, které po dosažení zletilosti odcházejí z dětských domovů a jiných zařízení náhradní výchovné péče a zřizuje pro ně azylové byty a ubytovny s navazující poradenskou a sociální pomocí. Sdružení dále spolupracuje se státními orgány, organizacemi a institucemi, které se zabývají otázkami dětí a mládeže, upozorňuje je na nedostatky a problémy v této oblasti a navrhuje vhodná řešení včetně změn v legislativě a stávající praxi. Veřejnost informuje prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků o problémech a možnostech nápravy a dále informuje o osvětových akcích týkající se ochrany ohrožených dětí. (Fond ohrožených dětí, ©2010)

3.2 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Konkrétněji vymezuje sociálně-právní ochranu dětí zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí:

- ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,

přičemž zdůrazňuje, že nedotčeny zůstávají zvláštní právní předpisy, které též upravují ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte. Tento zákon je pevně spjatý s dalšími právními dokumenty, které tento zákon v určitých částech doplňují, jako např. zákon o rodině, trestní

zákon, zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy. (Sociálně-právní ochrana dětí, ©2009)

3.2.1 Hlavní principy a činnost

Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu. Dále je tato ochrana poskytována bezplatně a všem nezletilým dětem mladším 18 let. Stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje hlediska fyzického, psychického a mravního a ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv daných Ústavou, Listinou a práv vyplývajících z mezinárodních závazků ČR. Orgány s obecnou působností na úseku ochrany dítěte jsou soudy a orgány určené zákonem o SPO, tj. Ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské a obecní úřady a hlavním pravidlem pro činnost těchto orgánů je princip preventivního působení na rodinné vztahy, pokud jsou zasaženy tak, že přichází v úvahu působení veřejné moci. Důležitost je příkládána také ochraně dětí před sociálně patologickými jevy. V případě osvojení dítěte do ciziny je nezbytné respektovat princip subsidiarity, tj. považovat osvojení dítěte do ciziny za náhradní způsob péče o dítě teprve tehdy, jestliže dítě nemůže být předáno do výchovy v rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem v zemi jeho původu. Další povinností orgánů sociálně-právní ochrany dětí je sledovat výkon ústavní nebo ochranné výchovy, aniž by zasahovaly do řízení a provozu zařízení, kde se vykonává ústavní nebo ochranná výchova. Sanace rodiny je také jedním z cílů sociálně-právní ochrany dětí a na principu dobrovolnictví se mnohou na výkonu ochrany podílet i fyzické a právnické osoby, které však v takovém působení musí mít pověření. (Sociálně-právní ochrana dětí, ©2009)

3.3 STŘEP - České centrum pro sanaci rodiny

„Jsme organizace, která od roku 1995 uvádí do praxe právo dětí spokojeně vyrůstat ve své vlastní rodině tak, že pomáháme jejich rodičům najít cesty, jak pro své děti vytvořit bezpečný a stabilní domov...“

První Středisko pomoci dětem a rodinám STŘEP otevřel v dubnu 1997 v Praze. Od té doby STŘEP postupně rozšířil počet středisek o další dvě a jeho devět zaměstnanců se denně věnuje desítkám dětí a jejich rodičům, aby se situace u nich doma zlepšila a nemuse-

ly být umístěny do ústavů, nebo aby se mohly vrátit bezpečně zpátky domů. Statistiky STŘEPu jednoznačně potvrzují, že má sanace rodin ohrožených dětí smysl. Díky zveřejňování svých statistik a nepřetržité spolupráci zejména s Ministerstvem práce a sociálních věcí a kanceláří veřejného ochránce práv, pomohl prosadit sanaci rodin ohrožených dětí v roce 2006 do české legislativy, konkrétně do novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí a do zákona o sociálních službách. (České centrum pro sanaci rodiny, ©2007-2012)

STŘEP si uvědomuje, že jeho zaměstnanci jsou advokáti jeho myšlenek na veřejnosti. Proto má zpracován systém péče o ně a snaží se, aby jeho zaměstnanci byli stále schopni pomáhat ohroženým dětem a jejich rodinám na vysoce kvalitní rodiny. (České centrum pro sanaci rodiny, ©2007-2012)

3.3.1 Poslání a činnost

Posláním toho občanského sdružení je pomáhat dětem ve věku 0-15 let, jejichž vývoj je ohrožen v důsledku existence rizik a různé míry zanedbávání péče v rodinách. Nástrojem této pomoci je poskytování sociálních služeb, které mají charakter služeb veřejně prospěšných. Tyto služby jsou poskytovány nejen dětem, ale i celé rodině. Prostředkem je sociální a rodičovský výcvik- motivace a rozvoj osobnosti dítěte, nácvik a podpora rodičovského chování, úprava rodinných a sociálních podmínek celé rodiny. Cílem je zabránit odebrání dítěte z rodiny, nebo umožnit jeho návrat zpět domů ze zařízení pro výkon ústavní výchovy či z jiných typů rezidenčních služeb. (Poslání a činnost, ©2007-2012)

V souladu se svým posláním vyvíjí sdružení následující činnost: poskytuje sociální služby a probační programy výše uvedené cílové skupině dětí a rodin. Za tímto účelem zřizuje Střediska pomoci dětem a rodinám na území České republiky, případně jiná účelová zařízení dle rozsahu získaného pověření či akreditace ústředními či krajskými orgány. Dále tato organizace hájí zájmy jmenované cílové skupiny a usiluje o dodržování jejich práv v kontextu společenských změn souvisejících se vstupem České republiky do Evropské unie. Spolupracuje s ústředními státní správy, s orgány krajů, obcí s přenesenou působností a dalšími státními, městskými, nestátními a soukromými institucemi, které se zabývají sociálně-právní ochranou a výkonem ústavní výchovy dětí. STŘEP realizuje výcvikové a vzdělávací programy pro odbornou a laickou veřejnost, pořádá semináře a odborné konference a publikuje články a vydává účelové publikace. (Poslání a činnost, ©2007-2012)

3.3.2 Sociální služby

STŘEP, o. s. zřídil za účelem poskytování sociálních služeb Střediska pomoci dětem a rodinám v Praze, Kladně a Berouně. Tato střediska bezplatně poskytují: Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v souladu s § 65 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní, poskytované rodiče s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokážou sami bez pomoci překonat a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje. (Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, ©2007-2012)

Mezi základní činnosti této služby patří: výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti např. podpora rodičovského chování, vedení domácnosti, hospodaření, nácvik sociálních kompetencí v jednání na úřadech, školách, zdravotnických a školských zařízeních. Další činností je zprostředkování kontaktu se společenským prostředím např. uzavírání dohod s dětmi a rodiči o docházce do školy. Součástí této služby jsou sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. (Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, ©2007-2012)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Pro praktickou část bakalářské práce jsme si nejdříve vytyčili výzkumný cíl a výzkumný problém, následně hlavní a dílčí výzkumné otázky. Zvolili jsme si vhodnou výzkumnou strategii a techniku sběru dat. Dále bylo důležité zvolit si kritéria pro výběr vhodného výzkumného vzorku. Popsali jsme realizaci výzkumu s následnou analýzou a interpretací dat. V závěru jsou shrnuty dosažené výsledky výzkumu.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumný problém

Cílem bakalářské práce je prozkoumat pohled sociálních pracovníků na specifický typ sociální práce s rodinou, sanaci rodiny. Naším zájmem je zjistit, v jaké míře jsou sociální pracovníci informováni o tomto typu sociální práce. Zároveň chceme prozkoumat, jak často sociální pracovníci užívají ve své praxi sanaci rodiny a zda mohou sanaci označit za vhodný nástroj při hledání řešení v obtížných situacích, se kterými se rodiny denně potýkají.

Výzkumný problém zaměříme na zjišťování názoru a zkušeností sociálních pracovníků Fondu ohrožených dětí na problematiku sanace rodiny.

4.1.1 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky představují podstatu každého výzkumného projektu. Plní dvě základní funkce: podporuje interpretaci výsledků výzkumu tak, aby výsledky byly ve shodě se stanovenými cíli, a zároveň naznačuje cestu jak výzkum vést. Představují další upřesnění výzkumného problému. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 69) Výzkumné otázky jsme si rozdělili do čtyř oblastí:

- Jaký je osobní názor sociálních pracovníků FOD na sanaci rodiny?
- V jaké míře aplikují sociální pracovníci FOD sanaci rodiny?
- Jak úspěšně probíhá uplatňování sanace rodiny v praxi z pohledu sociálních pracovníků FOD?
- Jaká je vzájemná spolupráce FOD s ostatními organizacemi zabývající se sanací rodiny?

4.2 Druh výzkumu a metoda sběru dat

Pro výzkum sanace rodiny z pohledu sociálních pracovníků jsme si zvolili kvalitativní výzkum. Tento typ výzkumu je pro zkoumání dané problematiky vhodný proto, že chceme získat více informací o sanaci rodiny jako pojmu i jako nástroji užívaného v praxi sociálními pracovníky Fondu ohrožených dětí. Pro získání dat jsme použili metodu polostrukturovaného rozhovoru se sociálními pracovníky Fondu ohrožených dětí.

Tento druh rozhovoru se vyznačuje tím, že témata či otázky, které jsou jeho předmětem, jsou dopředu připraveny. Tazatel může pokládané otázky částečně obměnit, je však důležité, aby byly probrány všechny. Polostrukturovaný rozhovor kombinuje výhody a minimalizuje nevýhody obou krajních forem rozhovoru, tj. volného či nestrukturovaného. Je vhodný k utvoření přirozenějšího kontaktu tazatele s respondentem a komunikace může být plynulejší. (Reichel, 2009, s. 112)

4.3 Výzkumný vzorek

Kritériem výběru respondentů je odborná způsobilost a příbuznost se danou problematikou díky zařazení sanace do jejich systému sociálních služeb, které denně poskytují. Zvolili jsme si organizaci Fond ohrožených dětí, která tuto sociální službu aktivně využívá a prostřednictvím sanace pomáhá stabilizovat rodiny, které pomoc potřebují. Výzkumný vzorek proto tvoří 5 respondentů na pozici sociálních pracovníků občanského sdružení Fond ohrožených dětí. Oslovili jsme pobočky ve městech Kroměříž, Olomouc a požádali o spolupráci. Domníváme se, že sociální pracovníci této organizace mají bohaté zkušenosti a praxi se sanací rodiny.

4.4 Průběh výzkumného šetření

Kontaktovali jsme jednotlivé pobočky s žádostí o spolupráci při tvorbě praktické části bakalářské práce. Poté jsme se s nimi domluvili na termínu rozhovoru. Respondenty jsme seznámili s tématem výzkumu a jeho cílem. Dále jsme upozornili na skutečnost, že rozhovor bude nahráván na diktafon. Každý rozhovor trval přibližně 30 minut. Poté jsme provedli jejich doslovné transkripce na několik textových stran (viz Příloha II). Následujícím krokem bylo zpracování rozhovorů. Jejich analýzu a interpretaci dat včetně závěrečného shrnutí výzkumu uvádíme následně.

5 ANALÝZA A INTERPETACE DAT

Pro analýzu dat jsme si zvolili techniku otevřeného kódování. Kódování označuje operaci, díky které jsou údaje rozebrány a sleženy novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako postupnost rozbít na díly, tyto díly jsou pojmenovány a s těmito novými označenými díly textu se dále pracuje. (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 211)

V prvním kroku ve zpracovávání dat jsme doslovně přepsali rozhovory z nahrávacího zařízení. Po důkladném přečtení jednotlivých rozhovorů jsme v nich určili významové jednotky. Vznikly tak zkrácené verze původních rozhovorů.

Dále jsme k jednotkám vytvářeli patřičné kódy, které jsme následně zařadili do kategorií. Seznam vzniklých kategorií na základě otevřeného kódování polostrukturovaného rozhovoru uvádíme v tabulce 1.

Následně jsme seřadili nejdůležitější kódy vztahující se k dané kategorii a provedení podrobného popisu obsahu každé kategorie.

Tabulka 1: Výsledky otevřeného kódování

KATEGORIE	KÓDY	ÚRYVKY
Vlastní úsudek	Pojem	<i>„mé případy“, „dlouhodobé provázení“, „komplex služeb“, „podpora rodiny“, „práce někoho z vnějšku“, „udržení základních potřeb“, „pracujeme s rodinou aktivně, aby tam mohlo dítě zůstat“, „aby dítě mohlo zůstat v rodině“, pomáhání rodině, takové to čištění“, „aby to dítě nebylo odebráno z nějakých důvodů“</i>
	První seznámení	<i>„škola“, „práce ve Fondu“, „během praxe“, „ve škole“, „od začátku co tady pracuji“, „už na škole“</i>
	Obrázek ohrožené rodiny	<i>„není schopna zajistit prostředí a podmínky“, „ohroženo zdraví a život dítěte“, „stav nedostatku“, „selhává“, „problémy-ekonomické, gamblerství“, „kde hrozí odebrání dítěte“, nebude moci fungovat jako společenská jednotka“, „kde hrozí ztráta bydlení“, „problémy s péčí o dítě“</i>

	Představa	„důležité“, „těžká práce“, „málo využívaná“, „potřebná věc“, „skvělý“, „je to potřeba“
	Důvěra	„věřím“, „výborný nástroj“, „potřebná věc“, „určitě, jinak bych tu nepracovala“
Hloubka sanace	Hledat a najít	„sami vyhledají“, „pomoc sociální pracovníce“, „OSPOD“, „anonym“, „magistrát“, „neziskovka“, „i středisko výchovné péče“
	Kontakt s klienty	„přicházejí na konzultaci“, „nechám je vykládat své problémy“, „zkontaktujeme a navštívíme je, představíme se a poznáváme se“, „jsme převážně v terénu, takže osobně docházíme do rodin“, „vyhodnocujeme situaci na místě“, „ambulantní služby na pobočce“
	Problémy	„rozvody“, „ekonomicko-sociální“, „finanční problémy“, „závislosti“, „výchovné problémy“, „kontakty dítěte s rodičem“, „alkohol“, „finanční situace rodiny“, „dluhy“, „ztráta bydlení“
Reálná praxe	Klienti a sanace	„navázání kontaktu akceptují“, „dobře, 98% velice dobře, 2% zásah do soukromí“, „drtivá většina dobře“, „rovina spolupráce“, „reagují pozitivně“, „snaží se spolupracovat“
	Pozitivní stránka	„služba je zdarma“, „informace“, „podat jim pomocnou ruku“, „respekt“, „rodiče jako partneři“, „motivace“, „svůj plán“
	Hodnocení	„určitě“, „pověření k OSPOD“, „máme ji jako registrovanou sociální službu“, „průběžné hodnocení“, „závěrečné hodnocení“, „posílám zprávy na OSPOD, na soud i polici“, „vnímán jako pravda“, „hodně silné“, „rozhovor“, „retrospektiva“, „pozorování“, „je to hlavně o tom osobním kontaktu s tím uživatelem“
	Případovka	„letos aktivněji díky novely zákona“, „nebyla, několikrát jsem navrhovala“, „není nejčastější nástroj“, „obtížné dát ty hráče dohromady“, „v rámci té 359, ale nebylo to úplným pravidlem“
	Příběh	„děti zanedbávané“, „nedostatek finančních prostředků a zneužívání alkoholu“, „otec spoustu peněz propil“, „dost dluhů“, „je to početná rodina“, „velké problémy s dluhy“, „exekuce“, „paní neměla ve vlastní rodině zázemí“, „excesy s alkoholem“, „dluhy na bytě, které před tím neměla“, „mladá maminka“

		<i>má lehkou mentální retardaci, sleduje se, jak zvládá péči o dítě“, „snažíme se o zlepšení kontaktu v rodině mezi rodiči a dítětem“</i>
Vzájemnost spolupráce	Síťujeme	<i>„setkáváme se na komunitním plánování“, „OSPOD“, „JIKA a SPES“, „Člověk v tísní“, „jednám s úřady, se školkou, s doktorem, sousedy“, „střediska výchovné péče“, „azylové domy“</i>
	Mezi sebou	<i>„ano, ale ne do hloubky“, „zastoupíme se, ale zásadně do toho nevstupujeme“, „jednou za týden společná porada“, „velice těsně“, „vzájemně se informujeme o posunech“, „jsme pořád v kontaktu ať už v osobním nebo telefonickém“, „máme vzájemnou zastupitelnost“, „předávání informací je pravidelné“</i>
	Poslání	<i>„já jej splňuji“, „daří se nám naplňovat poslání“, „několik cílů“, „kdyby ne, tak bych tu dávno nebyla“, „FOD je tady dlouhou dobu“</i>

5.1 Vzniklé kategorie

Kategorie Vlastní úsudek se vztahuje k první dílčí výzkumné otázce: Jaký je osobní názor sociálních pracovníků FOD na sanaci rodiny? Zahrnuje vlastní vymezení pojmu sanace rodiny a bližší seznámení s tímto pojmem očima sociálních pracovníků FOD

- *Pojem-* z odpovědí respondentů vyplývá, že pod tento pojem hodně souvisí s pomocí, kontrolou a podporou rodiny. Nejdůležitějším cílem této pomoci je udržet rodinu stabilní a pohromadě, tudíž snaha udržet dítě v jeho přirozeném prostředí.
- *První seznámení-* informace jsou velice závislé na věku respondentů, kdy část se s pojmem setkala na škole a část ve své praxi. Nicméně o další znalosti, týkající se problematiky sanace rodiny, obohatila sociální pracovníky práce v zařízení FOD.
- *Obrázek ohrožené rodiny-* většina respondentů vidí ohroženou rodinu s velkými problémy, jako nefunkční jednotku, která nesplňuje určité podmínky a kde je ohrožen zájem dítěte. Tyto problémy respondenti spatřují hned v několika důvodech: nenaplňování rodičovské zodpovědnosti, závislosti, nezáměru rodiče...

- *Představa*- zcela všichni respondenti se shodli, že sanace je velmi důležitý nástroj a velmi potřebný. Tuto představu naplňuje i fakt, že uplatňování sanace přináší velmi pozitivní výsledky.
- *Důvěra*- každý respondent uvedl, že tomuto typu sociální práce věří, protože se jim velmi osvědčil v praxi.

Shrnutí: Kódy, které byly zařazeny do kategorie Vlastní úsudek, nám odpověděly na dílčí výzkumnou otázku, která zjišťovala názor na sanaci rodiny sociálních pracovníků Fondu ohrožených dětí.

Respondenti se zcela shodli na tom, že sanace rodiny je nějaká forma pomoc a podpory rodiny. Pro sociální pracovníky je důležité, aby pomoc směřovala ke stabilizaci rodiny a aby dítě, kterému hrozí např. odebrání, zůstalo stále ve svém přirozeném prostředí. Je pro ně velice důležité, aby rodina opět fungovala jako celek, jako společenská jednotka. S pojmem sanace rodiny se většina respondentů setkala už v rámci studia, ovšem další informace získali a stále získávají během své práce v zařízení FOD. Pro sociální pracovníky je ohrožená rodina taková rodina, která selhává, nefunguje a není schopna zajistit pro dítě podmínky pro zdravý vývoj. Dále jsme zjistili, že pro sociální pracovníky FOD je sanace v práci s rodinami velmi důležitým a potřebným nástrojem a že je důležité začít právě s tímto typem sociální práce. Dle jejich názoru málo využívaný. Ale i přesto nepřestávají věřit své práci a díky výsledkům, které sanace přináší, označují sanaci za velmi dobrý nástroj.

Další kategorie je nazvaná Hloubka sanace, kde zjišťujeme bližší informace o tomto typu práce a jak probíhá práce s klienty, kterým je tato služba poskytována. Tato kategorie se váže k výzkumné otázce: V jaké míře aplikují sociální pracovníci FOD sanaci rodiny?

- *Hledat a najít*- respondenti uvedli, že první informace o ohrožené rodině přicházejí z orgánu sociálně-právní ochrany dětí, z vlastní iniciativy ale i z anonymních dopisů, školských či lékařských zařízení.
- *Kontakt s klienty*- většina respondentů pracují jako terénní pracovníci, tudíž navštěvují klienty v jejich přirozeném prostředí. Osobně dochází do rodin, sledují ji, kontrolují situaci rodiny, následně s rodinou pracují na zlepšení situace. V případě že klient projeví sám zájem, sociální pracovník si dohodne s klientem termín konzultací a následně se pracuje na problému, se kterým se klient potýká.

- *Problémy*- respondenti spatřují nečastější problémy v ekonomicko-sociální sféře. Dle informací se rodiny potýkají nejčastěji s dluhy, následnou ztrátou bydlení a celkové zhoršení životní úrovně. Dále také se často vyskytují problémy v podobě závislosti na alkoholu a jiných návykových látkách. Důležitost přikládají respondenti i problémům týkajících se udržování kontaktu dítěte s rodičem, rodiči.

Shrnutí: Z kódů, které jsme zařadili do kategorie Hloubka sanace, nám vyplývá odpověď na další dílčí otázku: V jaké míře aplikují sociální pracovníci FOD sanaci rodiny?

Informace o potenciální ohrožené rodině respondenti dostávají od orgánu sociálně právní ochrany dětí, soudu, školských či zdravotnických zařízení. Dalším způsob je požádání o pomoc samotným klientem. Z informací, které nám respondenti poskytli, vyplynulo, že nejčastějším způsobem kontaktování FOD, je na upozornění OSPODu a zároveň i osobní žádost o pomoc na konkrétní pobočce. Tyto dva způsoby označili respondenti za velmi vyrovnané. Respondenti také uvedli, že nejméně je anonymních oznámení. V rámci navazování prvního kontaktu sociálního pracovníka s klientem, bylo zajímavé zjištění, že respondenti z jedné pobočky, toto seznamování dělili dle dvou zákonů, zákon č. 108/2006 SB. o sociálních službách a dle zákona č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí. V případě, že sociální pracovníci pracují v rámci zákona o sociálních službách, klienti se obrací na FOD sami a práce s nimi je snadnější, díky jejich vlastnímu zájmu situaci řešit. Na základě zákona o sociálně- právní ochraně dětí je práce o něco složitější, rodina je pod „dohledem“ někoho z vnějšku, aniž by o to měla zájem. Dále většina respondentů pracují jako terénní pracovníci, proto kontakty navazují s klienty v jejich přirozeném prostředí. Po vzájemném představení a prvotním poznávání se dohodnou na plánu jejich spolupráce jak odvrátit nepříznivou životní situaci. Pokud klient osloví zařízení sám, domluví si sociální pracovníci s klientem schůzku, kdy klient ozřejmí svou situaci a následně spolupracují na odstranění problému. Za nejčastější problémy klientů považovali respondenti sociálně-ekonomické problémy, které vyplývají ze současné situace společnosti. S rodinami řeší dluhy prostřednictvím vyřízení splátkového kalendáře, vyjednávání s bankami či pronajímateli bytů. Ne méně důležité jsou závislosti na návykových látkách. Část respondentů zdůrazňuje problém udržování kontaktu mezi dětmi a rodiči. Kvůli vysoké rozvodovosti musí často řešit hádky rodičů o dítě a uskutečňování kontaktu s dítětem.

Kategorie Reálná praxe souvisí s výzkumnou otázkou: Jak úspěšně probíhá uplatňování sanace rodiny v praxi z pohledu sociálních pracovníků FOD?

- *Klienti a sanace*- respondenti se shodli na tom, že rodiny na sanaci rodiny reagují velmi pozitivně. K sanačnímu týmu mají klienti celkem vstřícný přístup. Jen ve výjimečných případech se setkávají s odmítavým přístupem.
- *Pozitivní stránka*- jako velmi důležité pozitivum respondenti označili partnerství, kdy rodiny mají někoho, kdo jim pomůže a poradí. Také je pro respondenty důležité klienty neustále motivovat do další spolupráce a to je snazší, pokud jejich vztah je partnerský.
- *Hodnocení*- respondenti v rámci sanace rodiny hodnotí rodiny a jejich situace. Respondenti provádí v praxi průběžná nebo závěrečná hodnocení. Jednotlivé informace k hodnocení získávají navazováním kontaktu s klientem a získáním si jeho důvěry. V praxi užívají různé metody, nejčastěji rozhovory a osobní návštěvy v rodinách. Respondenti se setkávají i zde s pozitivním přístupem a spolupráce s klienty je úspěšná.
- *Příběh*- respondenti na svých případech vysvětlili, jak sanace funguje v praxi. Na jednotlivých případech ukázali, jak navazovali kontakt se svým klientem, s jakými problémy se klient potýká a zda byla sanace v jejich případě úspěšná.
- *Případovka*- většina respondentů se shoduje na tom, že případová konference je ještě velmi novým nástrojem. Ve své praxi se s případovkou setkávali jen velice zřídka.

Shrnutí: Z kódů, které jsme sloučili do kategorie Reálná praxe, nám vyplývají odpovědi na další z dílčích otázek, ve které jsme se ptali na úspěšné aplikování sanace rodiny sociálních pracovníků Fondu ohrožených dětí v praxi.

Respondenti se ve své praxi setkávají převážně s kladným přístupem v rovině spolupráce. Dále jsme zjistili, že sanační tým se utváří dle závažnosti případu, ale většinou tým obsahuje tři členy. Převážná většina respondentů vidí v sanaci pozitivní stránky zejména v tom, že s rodinami pracují jako s rovnocennými partnery. Rodina tak získává někoho, kdo jí pomůže, podpoří a někoho, kdo jí poskytne důležité informace k řešení situace. Zároveň za nutné pokládají i motivaci. Je důležité, aby klient byl stále motivován k řešení problémů. Tyto problémy dle výpovědi respondentů souvisí s nedostatkem financí, proto další pozitivum spatřují v tom, že služba je poskytována zdarma. V praxi respondenti často aplikují i hodnocení rodiny, které vychází z pověření k OSPOD. Toto hodnocení sami respondenti pova-

žují za velmi důležité. Prostřednictvím hodnocení mohou dosáhnout stanovených cílů v rámci řešení nepříznivé životní situace. Zároveň jejich hodnocení a posouzení rodinného stavu je jedním z rozhodujících faktorů při soudních procesech týkající se např. navrácení dítěte zpět do rodiny. Následně jsme z jednotlivých rozhovorů zjistili, že nejúčinnější metodou při hodnocení rodiny je navázání dobrého vztahu s klientem a získání si jeho důvěry. Dále také se jim v praxi osvědčila metoda kontroly, kdy si pracovníci zpětně ověřují, zda opravdu klient splnil to, na čem se domluvili. Respondenti také uvedli své jednotlivé případy, u kterých aplikovali sanaci. Většina rodin, kterým tato služba je poskytována, jsou početné rodiny s nízkým příjmem. Tyto rodiny jsou ve většině případů zadlužené a vyskytuje se zde i nějaká forma závislosti. Tímto respondenti potvrdili tvrzení, že nečastějšími problémy jsou problémy sociálně-ekonomické. V rámci sanace rodiny, ale s těmito případy po delší době spolupráce a snahy obou stran, dosáhli pozitivního výsledku.

Poslední kategorii jsme nazvali Vzájemnost spolupráce. V této části se dozvídáme odpověď na výzkumnou otázku: Jaká je vzájemná spolupráce FOD s ostatními organizacemi zabývající se sanací rodiny?

- *Sítujeme*- respondenti uvedli celou řadu institucí, se kterými spolupracují i jak tato spolupráce probíhá.
- *Mezi sebou*- z rozhovorů vyplynulo, že vzájemná spolupráce mezi jednotlivými členy je velice úzká.
- *Poslání*- respondenti jsou zcela přesvědčeni, že poslání, které si FOD stanovil, splňuje.

Shrnutí: Závěrečná kategorie nám zahrnuje informace o vzájemné spolupráci FOD s ostatními organizacemi zabývající se sanací rodiny.

Respondenti uvedli výčet institucí, se kterými ve své praxi spolupracují. Zde zmínili nejzákladnější instituce jako je OSPOD, obecní úřady, školská a zdravotnická zařízení, azylové domy až po jednotlivé organizace zabývající se dobrovolnictvím, poradny pro dlužníky, Člověk v tísni, ale i jednotlivými členy rodiny, prarodiče, sousedy, kamarády. Tato vzájemná pomoc a podpora usnadňuje proces sanování rodiny. Dále jsme zjistili, že pracovníci FOD spolupracují i mezi sebou navzájem a to velice těsně. Vzájemně se informují o svých případech, o problémech, které musí s rodinami řešit a s úspěchy, kterých rodina dosáhla. Tato znalost případů svých kolegů je důležitá i proto, že se ve svých případech vzájemně

zastupují, např. pokud kolega je nepřítomen. Důležité je to, že si do případů zásadním způsobem nezasahují. Dále se také střetávají na poradách, které mají v určitých intervalech, kde se řeší změny v případech. Z pohledu výzkumníka můžeme říci, že atmosféra na jejich pracovišti byla velice pozitivní. Respondenti se velice kladně hodnotí i plnění poslání, které má FOD stanovené. Toto poslání je naplňováno jak na úrovni jednotlivců, kdy respondenti sami za sebe tvrdí, že výsledky jejich práce jsou přínosné, tak i na úrovni celého sdružení FOD, kdy jako celek poskytují pomoc a podporu rodinám na celém území České republiky.

ZÁVĚR

Realizovaný výzkum byl zaměřený na zjištění názoru a zkušeností sociálních pracovníků Fondu ohrožených dětí na sanaci rodiny. Pojem můžeme označit za poměrně nový, proto jsme jej chtěli objasnit prostřednictvím sdělení vlastního názoru sociálních pracovníků Fondu ohrožených dětí. Pod pojmem sanace rodiny si můžeme představit pomoc a podporu rodině, která se z nejrůznějších důvodů ocitla v nepříznivé životní situaci. Sanace je nástroj, díky němuž mohou sociální pracovníci podat pomocnou ruku těm, kteří ji potřebují a snaží se zachytit problémy na jejich začátku, aby nedošlo k jejich prohloubení. Cílem sanace rodiny je udržet rodinu v takových podmínkách, které jsou vhodné pro zdravý vývoj dítěte. Tento nástroj sociální pracovníci považují za velmi vhodný a zároveň za velmi potřebný.

Respondenti konstatují, že i přes všechny nesnáze, kterým rodina musí čelit, navazování kontaktu mezi klienty a sociálními pracovníky je velice úspěšné. Spolupráce je navázána na požádání určité instituce, nebo z vlastního rozhodnutí klienta. Cest k navázání kontaktu je mnoho, ovšem měly by vést k jednomu cíli, k získání důvěry klienta a navázání partnerského vztahu. Po tomto prvním krůčku se sociální pracovníci dostávají k jádru problémů, které je na pobočku Fondu ohrožených dětí přivedly. Problémy jsou různého charakteru. Respondenti uvedli za nejčastější sociálně-ekonomické problémy, kdy rodina zápasí s dluhy a nízkým příjmem. Ovšem díky sanaci se rodinná situace může zachránit a předejít tak např. ztrátě bydlení či odebrání dítěte.

Podle sociálních pracovníků má sanace rodiny celou řadu výhod oproti jiným typům sociální práce. Komplikované situace se řeší lépe, pokud rodina projevuje zájem a spolupracují na hladině partnerství. V rámci sanace rodiny mohou sociální pracovníci provádět hodnocení a posuzování situace v rodině. A zároveň mohou užívat ve své praxi i případovou konferenci. Sami respondenti uvedli, že v této metodě jsou stále v začátcích. Jsou o této metodě informováni, ví, o co se jedná, sami případovou konferenci navrhovali. Ovšem jen v málo případech se nakonec uskutečnila. Díky novele zákona je od roku 2013 případová konference součástí zákona o sociálně-právní ochraně dětí, proto jsou sociální pracovníci přesvědčeni, že v budoucnu se s „případovkou“ budou setkávat intenzivněji.

Sanace vyžaduje nejen kvalitní vztah sociálního pracovníka a klienta, ale i kladný vztah mezi jednotlivými kolegy na pracovišti. Sami respondenti označují sanaci za těžkou práci,

proto je důležité, aby se pomoc a podpora, která je poskytovaná rodinám, budovala na pevných základech. Spolupráce mezi kolegy na pracovišti i napříč organizacemi a institucemi musí fungovat. A to se pobočkám Fondu ohrožených dětí velice daří.

Prostřednictvím sanace rodiny byly zachráněny už stovky rodin a dětí, kterým hrozilo odebrání. Obrázek o tom, jak úspěšná je sanace jsme si mohli vytvořit i z jednotlivých příběhů, se kterými se respondenti v rámci rozhovorů svěřili. Ve většině případů dosáhli pozitivního výsledku a tyto výsledky je i nás utvrzují v tom, že sanace je velmi přínosná.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BECHYŇOVÁ, Věra. Případová konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou. Praha: Portál. 2012. ISBN 978-80-262-0181-6.
2. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. Sanace rodiny. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.
3. DUNOVSKÝ, Jiří. Dítě a poruchy rodiny. Praha: Avicenum. 1986. ISBN 08-040-86.
4. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie. Praha: Grada Publishing. 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.
5. KLABOUC, Jiří. Manželství a rodina v minulosti. Praha: Orbis. 1962.
6. KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
7. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk-prostředí-výchova. Brno: Paido. 2001. ISBN 80-7315-004-2.
8. KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. Praha: Grada Publishing. 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
9. MATOUŠEK, Oldřich et al. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál. 2003. ISBN 80-7178-548-2.
10. MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství. 1997. ISBN 80-858-5024-9.
11. MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
12. MATOUŠEK, Oldřich et al. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál. 2005. ISBN 80-7367-002-X.
13. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny. Praha: Portál. 2010. ISBN 978-80-7367-7398-8.
14. MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství. 2006. ISBN 80-86429-58-X.

15. PETRUSAK, Miloslav. Velký sociologický slovník II., P-Ž. Praha: Karolinum. 1996. ISBN 80-7184-310-5.
16. REICHEL, Jiří. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada Publishing. 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
17. ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada Publishing. 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.
18. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
19. VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. Mentální postižení. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3829-1.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

20. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Sanace rodiny* [online]. 2008, 23.7.2008 [cit. 2013-02-14]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5587>
21. Informační portál pro orgány sociálně-právní ochrany dětí. *Sociálně-právní ochrana dětí* [online]. 2009 [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne>
22. Metodika služby sanace rodiny. *Pardubický kraj* [online]. 2009 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: www.pardubickykraj.cz/viewDocument.asp?document=18925
23. STŘEP-české centrum pro sanaci rodiny. *STŘEP* [online]. 2007-2012 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.strep.cz/>
24. Fond ohrožených dětí. *O FOD* [online]. 2010 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>
25. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Manuál k případovým konferencím* [online]. 2011 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Výzkumné otázky rozhovoru

Příloha P II: Přepisy audiozáznamů rozhovorů s respondenty

PŘÍLOHA P I: VÝZKUMNÉ OTÁZKY ROZHOVORU

A. Zjistit názor na sanaci rodiny sociálních pracovníc Fondu ohrožených dětí.

Co si představíte pod pojmem sanace rodiny?

Kde jste se s tímto pojmem setkala?

Jak byste charakterizovala ohroženou rodinu?

Jaký máte názor na sanaci rodiny?

Věříte tomuto typu sociální práce?

B. Zjistit v jaké míře aplikují sociální pracovníce FOD sanaci rodiny.

Jakým způsobem se sociální pracovníci FOD dozvídají o potenciální dysfunkční rodině?

Jakým způsobem organizace navazuje kontakt s klientem?

S jakými poruchami rodiny se nejčastěji setkáváte? / Jaké problémy se nejčastěji v rodině vyskytují?

C. Jak úspěšně probíhá uplatňování sanace rodiny v praxi z pohledu sociálních pracovníc FOD.

Jak reagují klienti na sanaci rodiny?

Jaké jsou podle Vás pozitivní stránky sanace rodiny?

Kolik lidí utváří sanační tým?

Je ve Vaší kompetenci posuzování a hodnocení rodiny?

Jaké metody hodnocení používáte?

Jak na tyto metody reagují klienti?

Můžete mi uvést nějaké případy užití sanace rodiny?

- Pozitivní nebo negativní výsledek?

Užíváte ve své praxi případovou konferenci?

D. Jaká je vzájemná spolupráce FOD s ostatními organizacemi zabývající se sanací rodiny.

Probíhá mezi Vaší organizací a jinými organizacemi zabývající se sanací rodiny?

Jak spolupracují členové organizace?

Splňuje organizace podle Vašeho názoru své poslání?

PŘÍLOHA P II: PŘEPISY AUDIOZÁZNAMŮ ROZHOVORŮ

S RESPONDENTY

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ, OLOMOUC

P. BRZOBOHATÝ

1. Co si představíte pod pojmem sanace rodiny?

„Pod sanaci rodiny si představím práci, někoho z vnějšku, většinou sociálního pracovníka, který se snaží pomoci rodinu udržet pohromadě. Pomáhá jí zůstat v těch podmínkách, které jsou pro ni přirozené a nabízí pomoc právě v těch přirozených podmínkách té rodiny. To znamená, že je to hodně o tom, že někdo z vnějšku přichází dovnitř té rodiny oproti spoustě ambulantních služeb, kdy někdo z rodiny musí přijít někam do zařízení.“

2. Kde jste se s tímto pojmem setkal?

„Poprvé asi ve škole. Vím, že to bylo součástí těch tematických okruhů sociální práce s rodinou, tak tam se o tom mluvilo. Byly k tomu spíše teoretické přednášky nebo bloky. Supervizi jsme na to ve škole neměli. Tady ano, tady máme případové supervize, kdy se věnujeme právě konkrétním potížím i případy které jsou sanované.“

3. Jak byste charakterizoval ohroženou rodinu?

„My ji máme definovanou jako rodinu, která z nějakého důvodu selhává v některé ze svých funkcí. To znamená, že buď je tam ohrožený zájem dítěte v tom, že hrozí to, že by nemohlo vyrůstat ve své přirozené rodině, že by tam hrozilo odepření toho dítěte nebo změna výchovného prostředí. Případně to máme definováno jako stav, který je zapříčiněný nedostatkem na straně rodičů. To znamená, že jsou to rodiče, kteří jsou svým způsobem omezeni ve svých výchovných nebo rodičovských kompetencích, protože víc v tuhle chvíli nedokážou. Nebo z nějakého důvodu víc nedělají, protože jim nikdo nenabídl nějakou alternativu. Je pro mě těžké oddělit sanaci rodiny od toho co se dělá v sociálně-právní ochraně dětí.“

4. Jaký máte názor na sanaci rodiny?

„Myslím, že sanace rodiny, je dobrý nástroj pro to pracovat s rodinami v jejich přirozeném prostředí. Myslím si, že se málo využívá, nebo málo lidí mu skutečně rozumí tomuhle nástroji, že většinou využíváme spoustu jiných nástrojů, nebo spousta sociálních pracovníků využívá jiné nástroje nebo jiné přístupy sociální práce. Ona ta má sanace podle mě spoustu specifík, která vyžadují asi postoj sociálního pracovníka úplně konkrétní a i některé dovednosti. Znamená to i vymezit si některé přístupy a hranice pro sebe, co ještě můžu dělat jako sanace rodiny a co už prostě nezvládnou v tomto přístupu a musím se posunout někam jinam, nebo musím říct, že tady naše spolupráce končí. Myslím si, že je to výborný nástroj, zatím se mi ale zdá, že se nevyužívá tak jak by se mohla.“

5. Věříte tomuto typu sociální práce?

„Jak už jsem řekl. Myslím si, že je to výborný nástroj, zatím se mi ale zdá, že se nevyužívá tak jak by se mohla. Já osobně tomu věřím.“

6. Jakým způsobem se sociální pracovníci FOD dozvídají o potencionální dysfunkční rodině?

„Většinou je to tak, že dostaneme nějakou informaci o tom, že nějaká rodina je dysfunkční. Úplně nejtýpistiěji právě z některého z orgánu sociálně-právní ochrany. To znamená někdo z magistrátu, zřídka z jiné „neziskovky“ se k nám dostane informace. Tady by bylo potřeba, aby jste s tou rodinou pracovali to je největší část a jsou i rodiny, které třeba přijdou sami. Obrátí se na nás: potřebujeme pomoci, dejte nám, nemáme na oblečení nebo na jídlo a přijdou sem. Že chtějí, abychom jim něco dali, a díky tomu se naváže nějaký dlouhodobější kontakt.“

7. Podle Vašeho názoru, jaký způsob převládá?

„Na začátku velmi často musíme překonat obavu. Na druhou stranu, že se s tím setkáváme pořád, už máme nějaké nástroje a mechanismy jak tuto obavu snadno překonat. Samozřejmě je lepší, když ten člověk přijde sám, protože on chce pomoci. Často když přicházím z vnějšku a tu pomoc nabízím, to je jako když u vás někdo zazvoní a řekne, hej já ti teď pomůžu, chceš?“ (smích)

8. S jakými poruchami rodiny se nejčastěji setkáváte? / Jaké problémy se nejčastěji v rodině vyskytují?

„Jsou to často finanční problémy, ale podle mě to co řešíme nejčastěji je to, že některá rodina neodpovídá normám, které v dané chvíli má společnost nastavené. A to i často je pro mě obtížná otázka, není to něco, co by se dalo dost dobře změřit. Společenská norma se proměňuje, rok od roku je prostě jiná. Takže nejčastěji je to, že společnost si myslí, souse, sociálka nebo někdo, že tohle už je málo na to, aby to byla dobrá péče o děti. V tuto chvíli musíme pracovat na tom, abychom přiblížily tyto dva pohledy. Rodina si myslí, že je to dost, nejčastěji někdo z venku kdo má nějakou moc, si myslí, že je to málo. My pracujeme na tom, aby se tyto pohledy trochu protnul. Někdy je to o posunu rodiny, někdy o posunu té společnosti. V situaci, ve které jsme tak je to často o finančních potížích, že právě ten nedostatek v těch normách je způsobena tím, že na to lidi nemají. Další hodně častá příčina je, že ti rodiče si nesou nějaké výchovné vzory, nějaké normy ze své primární rodiny a oni často dělají to nejlepší co sami jako zažili. Většina těch rodičů se nesnaží dělat něco špatně, dělat něco málo, dělat něco nedostatečně. Většina se snaží na svoje maximum. Fungují podle toho a my s tím musíme pracovat.“

9. Jak reagují klienti na sanaci rodiny?

„Tak když děláme sanaci, tak je to většinou tak, že klienti rychle dokážou rozeznat, že jim skutečně chceme pomoci, že jim nechceme nějakým způsobem uškodit. Že tam nechceme pracovat na tom, aby např. děti z rodiny odešly, ale naopak na tom, aby tam mohly zůstat. Na sanaci v drtivě většině případů reagují celkem dobře v rovině toho, že souhlasí s tím, abychom spolupracovali. Ne vždy to má konkrétní odraz i ve výsledcích, ale ten přístup lidí ten bývá celkem vstřícný.“

10. Jaké jsou podle Vás pozitivní stránky sanace rodiny?

„Já bych na první místo dal asi **respekt**. Respekt k těm klientům a k tomu co je jejich situace, jejich prostředí a jejich normy. To je možná můj přístup oproti sociálně-právní ochraně, kdy tam vstupují trochu s jiným zaměřením a s trochu jiným cílem, kdy tam fakt ten primární cíl musí být jako ochrana zájmů dítěte i proti vůli rodičů. U té sanace mi to trochu umožňuje víc mít ty **rodiče jako partnery**. Víc se s nimi domlouvám na věcech, respektovat to, že to mají nastavené tímto způsobem a já to musím respektovat, nebo měl bych to respektovat a snažit se maximum co je v tu chvíli zvládnout zapojit do té změny, která se má stát. Domlouvat se na té změně, která změna je pro ně ještě přijatelná a která je ještě zvládnutelná. Když jsem přesvědčený o tom, že to je maximum co spolu můžeme udělat, tak tuhle změnu i obhájit před dalšími hráči, který ten problém hrají ať už je to sociálka nebo soud., takže na prvním místě bych řekl, že mi to umožňuje přistupovat s respektem k tomu klientovi světu a umožňuje nám to zachovat tu **partnerskou rovinu**. Takže i oni mají spoustu informací o té situaci a oni mají většinu těch zdrojů, proto aby se to změnilo. Já jim můžu poskytnout nějaké informace, ale stejně to budou vždycky oni, kteří se rozhodnou jestli tohle chtějí udělat. Při té sanaci je nemůžu úplně donutit. Takže je to o partnerství, respektu a i o **motivovanosti**. Je lepší a zajímavější a asi snadnější i pro mě i pro ně, když jsou motivovaní. Ta sanace mi umožňuje, že tam můžu fungovat víc v režimu sociálních služeb.“

11. Kolik lidí utváří sanační tým?

„Záleží na **typu problematiky**, kterou ta rodina řeší. Typicky to **bývá jeden člověk od nás, někdy dva**, když je tam potřeba intervencí i psychologa nějakým způsobem, třeba kvůli dětem i kvůli rodičům, kteří mají nějaké těžkosti s tím, že se vyrovnávají se spoustou tlaků, které na ně z venku působí. Ale typicky jeden z naší organizace. Tady v Olomouci je to spíš nastavené tak, že dobře fungují sítě různých organizací. Takže víme, že když jsou potíže, řekněme s nějakým dluhovým poradenstvím nebo obecně s nějakými financemi a s refinancováním dluhů, exekucí atd., tak se spíš můžeme obrátit na Člověka v tísní a naopak, když oni vidí, že jsou tam nějaké potíže, které se týkají rozpadu rodiny tím, že rodiče se rozejdou a jsou tam konflikty, tak naopak se to stahuje u nás. Takže využíváme zdroje, které jsou k dispozici na nějakém území, než jít na zdroje, které má každá organizace sama..“

12. Je ve Vaší kompetenci posuzování a hodnocení rodiny?

„No to sice je, ale vychází mnohem víc z toho **pověření k sociálně-právní ochraně**, které máme. To je hodně specifická situace, protože máme jedinou **registrovanou sociální službu** tak pověření k sociálně-právní ochraně, což má spoustu nevýhod a má to i spoustu výhod. Pro nás je tohle jedna z nich, že i v rámci sanace si můžeme dovolit **na konci vyhodnotit** nějakým způsobem ten výsledek a tohle hodnocení poslat třeba **k soudu**, kde je vnímáno jako **hodně významné a hodně silné**. Tady v tomto regionu už fungujeme hodně dlouho a ta zkušenost se soudy a OSPODem, troufnu si říct, je velmi pozitivní. Takže ta práce, kterou my s rodinou uděláme a výsledek, který nějakým způsobem zhodnotíme, tak bývá **vnímán jako pravda**.“

13. Jaké metody hodnocení používáte?

„Jedna věc je vyhodnocování té práce s klientem. Tam je to samozřejmě na **rozhovoru a retrospektivě**, tohle jsme si domluvili, tohle fungovalo a tohle nefungovalo, tak řekněme práce s nějakým seznamem úkolů nebo se **stanovováním cílů** a jejich postupným vyhodnocováním, ale když se jedná o vyhodnocení jako situace té rodiny tak většinou za prvé využívám jako by shrnutí té práce např. z pozorování, ze zápisu, který mám k dispozici, takže udělám analýzu dokumentace. Když dělám vyhodnocení pro soud, nějakou zprávu, tak musím vycházet z kritérií, která jsou důležitá pro ten soud. To znamená, že musím vycházet ze zákona, nějakých norem. Ze sociálně-právní ochrany, ze zákona o rodině. Protože když rodina dostane výchovné opatření, tak je to většinou proto, a soud se o to musí opřít, to že rodič nějakým způsobem nenaplní ty povinnosti, které vyplývají z rodičovské odpovědnosti. Když jsem o tom přesvědčený, že tohle výchovné opatření už je řekněme nadbytečné, tak musím argumentovat ve prospěch toho, že tyhle povinnosti, které z rodičovské odpovědnosti vyplývají, ten rodič naplňuje. A musím k tomu uvést konkrétní příklady, které samozřejmě vycházejí z pozorování. A z rozhovorů, ale z těch rozhovorů to ten soud moc nezajímá, on chce **objektivní fakta**, takže tam **společně víc na pozorování**.“

14. Můžete mi uvést nějaké případy užití sanace rodiny

„Dobře řekněme mám teď rodinu, která je ve vesnici blízko Olomouce, taková, relativně obtížně dostupná oblast, nejezdí tam vlak. Autobus jezdí jenom párkrát za den. Tam je rodina, která má **tři děti**, dvě jsou ve škole, na základní škole na druhém stupni. Jedna holčička chodí, měla by chodit do školky, nechodí do ní, protože školka v té obci je plná, už ji tam nemůžou vzít. A úplně ten první vstup byl o tom, že jsou **děti zanedbané**. Přišlo to, to oznámení přišlo ze sociálky, z orgánu sociálně právní ochrany, že děti jsou zanedbané, co se týká oblečení, co se týká přípravy do školy, že i ta hygienická situace v domácnosti, řekněme, je kritická, že se **rodina potýká s nedostatkem finančních prostředků** a i **zneužíváním alkoholu**.“

Takže jsme navázali spolupráci s tou rodinou, celkem na to rodina přistoupila, ta dohoda byla o tom, že společně pracujeme na tom, aby se řekněme ten tlak z venku na to: „musíte se zlepšit nebo vám vezmeme děti“ snížil. Protože oni současně měli i uložené výchovné opatření, už **měli dohled**. Tak jsme se dohodli, že naše společná práce bude na tom, abychom se, aby se rodina toho **dohledu mohla zbavit**. Aby mohl být zrušený. Takže jsme nejprve nějakým způsobem museli **stabilizovat tu finanční situaci**, to bylo hodně závislé na tom, že **otec spoustu těch peněz**, které vydělal, tak i **propil**. Takže se muselo pracovat s tím otcem jako na tom, aby se ten tok finančních prostředků trochu změnil, aby mu sice zůstala nějaká částka na to, ať si ji utratí, za co chce tak aby se nedostal do léčebny. Na druhou stranu, aby ta rodina měla na to jídlo, na školní potřeby atd. Bylo tam i docela **dost dluhů**, které měly ještě **z minula**, takže jsme museli vyjednávat se starostou na nějakém **splátkovém kalendáři**, na nějakém třeba i odpracování některých dluhů, které tam byly, protože jich bylo docela dost.

Podařilo se vyřídit některé dávky, pomocí hmotné nouze i jednorázové dávky, takže rodina mohla udělat něco s tím domem, který byl hodně takový proplesnivělý a špinavý, takže se tam povedly udělat nějaké stavební úpravy, vymalování, prostě tak nějak celková rekonstrukce. Poskytli jsme některé věci, které jsme mohli, máme sbírku oblečení. Takže děti

dostali oblečení, zapracovali jsme na tom, jak často by bylo dobré třeba vyměňovat to oblečení, co už je takové řekněme stav, který ostatním přijde nepřijatelný a je pro ně signálem, že tady jsou zanedbané děti.

Takže jak by mohly vypadat děti řekněme z vnějšku, aby ten *dojem*, že jsou *zanedbané, nevznikal* a domluvili jsme vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně pro ty děti, protože ty školní výsledky byly dlouhodobě špatné a začalo se ukazovat, že to možná bude i nějaká potíž u těch dětí.

A zatím to vypadá, zatím to vypadá, že jo! To je úplně čerstvě, teďka ještě ty výsledky neznám, ale ten první předpoklad byl, že ta holčička je tuším dysgrafik a ten chlapec, že by možná pro něj bylo lepší, kdyby chodil do zvláštní školy, protože v té běžné třídě, on to prostě nestihá. A on už jako potom ztratil motivaci a on už se ani nesnažil to dohánět, takže se to jenom vršilo. Tady ty špatné známky. Neměl ani motivaci na to potom se doma třeba podívat.

Tak to je teďka třeba nějaký příklad sanace, kde jsme tyhle věci obecně všechny dělali přímo u té rodiny, bylo tam několik jakoby doprovodů, třeba ty dávky. Myslím, že něco i do nemocnice jsme šli, protože holčička má bezlepkovou dietu, taky úplně ji nedodržovala, takže jsme byli na konzultaci v té gastronomické poradně. Tak zkoušeli jsme vyřídít i příspěvek, to nevyšlo z nějakých důvodů, já tomu nerozumím, podle mě když má někdo bezlepkovou dietu tak by nějaká organizace měla být, protože ta rodina fakt to není sama schopna dát dohromady, to nevyšlo. “

Positivní nebo negativní výsledek?

„Teďka celkově se zdá, že *se ta situace zlepšila* v té rodině a i *otec přestal pít*, což mě překvapilo a *finančně se stabilizovala*, že už se nestává, že by nebylo jídlo i ze školy ty zprávy nejsou katastrofické. Po tom, co se podařilo nastavit nějaký dialog mezi rodiči a školou jako i pravidelnější třeba nad rámec třeba třídních schůzek, takže to je docela fajn. A i otec teďka získal příslib díky těm jednáním na obci, že by tam třeba mohl vykonávat nějaké, nevím práce jako veřejně prospěšné. Dohled pořád trvá “

15. Užíváte ve své praxi případovou konferenci?

„*Někdy je používáme*, byť zatím to ještě *není úplně* řekněme *nejčastější nástroj*. Několik jsme jich už *zorganizovali*, někdy nás žádají o vedení případových konferencí, protože tady funguje i mediační centrum. Pro mě je to obtížná otázka, protože jsem často u případových konferencí, byť nejsou úplně k mým případům. *Sám jsem měl* myslím *čtyři případové konference*, ale je to v rozmezí posledních pěti let, protože *není to úplně časté*. Já doufám, že se tolepší. Zatím bylo obtížné dát ty hráče dohromady. Ve většině případů tam je OSPOD, ten je tam vždycky. Často se snažíme dostat do hry, nebo co jsem řešil já tak to často byla škola a pediatr, protože se to často týkalo případů ani ne tak sanace jako spíš té sociálně-právní ochrany, kde bylo vážné podezření na zanedbání péče ze strany rodičů a vím, že tam byl kromě opatrovníka taky kurátor pro mládež, byla tam neziskovka z jiného okresu nebo kraje, protože se jednalo o rodiče, kteří střídavě byli ve výkonu trestu. Nejvíce lidí, které jsem dal dohromady tak to bylo asi šest, osm i s rodiči. Jednou tam byla i babička a nová partnerka otce, ale zas tam nebylo tolik ostatních.“

16. Probíhá mezi Vaší organizací a jinými organizacemi zabývající se sanací rodiny?

„*My se hodně často setkáváme na komunitním plánování*, kde máme šanci řekněme udržovat tuhle síť a díky tomu je mnohem jednodušší práce pak s konkrétními případy, protože jedna věc je vědět o nějaké organizaci, že něco poskytuje a druhá věc je znát někoho konkrétního osobně v té organizaci, takže tohle hodně usnadňuje nějakou domluvu. Teď už to je tak, když je nějaká potíž v nějaké rodině nebo s tou rodinou tohle úplně neděláme, ale že tohle dělají kolegové z jiné organizace a jestli je možné je kontaktovat. Když s tím ta rodina souhlasí, tak se prostě domluvíme např. *s Člověkem v tísní*, že tahle rodina má potíže s dluhy, bylo by možné, aby na tomto někdo z vás pracoval, a když s tím souhlasí, tak se potkáme, domluvíme se, jak by to konkrétně vypadalo. Takže tohle dobře funguje. Někdy se na nás obrátí s *P centra*, protože mají program těch Pět P a mají tam i doučování dětí a zrovna neměli prostory pro jedno z těch dětí a my máme tady ty prostory, které se často využívají od 13-15hod, odpoledne je tam celkem volno. Takže zavolají, potřebovali bychom nějaké prostory, bylo by možné.“

17. Jak spolupracují členové organizace?

„*Velice těsně*. Tohle je docela malý tým, my jsme čtyři, z toho tři sedíme v jedné místnosti a šéfová sedí hned ve dveřích vedle, jsou propojeny ty kanceláře, takže jsme prakticky pořád dohromady. Jednou týdně máme *společné porady*, kde se *vzájemně informujeme* o posunech v těch našich případech, nebo o potížích. Často se stane, že jeden z nás je v terénu a někdo volá sem na pevnou linku, potřebuje něco vyřídít, tak aby to nebylo úplně: nic vám tomu neřeknu, musíte počkat. Minimálně aby ten člověk věděl, jestli to vyloženě spěchá, jestli je třeba to vyřešit hned nebo jestli je to rutinní zjišťování. Víme konkrétně o případech svých kolegyní, někdy ne úplně do hloubky, ale alespoň vím, co se tam řeší a poslední stav.“

18. Splňuje organizace podle Vašeho názoru své poslání?

„*Myslím si, že jo*. Máme tam několik cílů. Vždy je to postavené tak, aby to vycházelo tím způsobem, že primární je to, aby děti mohly zůstat v té rodině. To si myslím, že se nám daří, i když není možné, aby zůstalo ve své rodině, tak aby bylo v nějakém jiném rodinném prostředí, řekněme v té širší rodině. Když ani to není možné, tak aby bylo v nějaké péči, která bude mít pokud možno rodinné prvky. Tohle jsou myslím tři cíle, které tam máme v těch standardech popsání. To si myslím, že se nám docela *daří naplňovat*.“

P. SOBOTKOVÁ

1. Co si představíte pod pojmem sanace rodiny?

„*Já si to pod tím představím spoustu svých případů*, kde tu sanaci rodiny provádím, s některými rodinami jsem *dlouhodobě*, v podstatě od narození jejich dětí, vlastně je *provázím* až do jejich plnoletosti, kdy ta rodina má buď problémy v nějaké gramotnosti v jednání s úřady atd., která se opakuje. Prostě je tam nějaká hranice takže člověk musí neustále kontrolovat a vést atd. Ta sanace rodiny je vlastně o tom, pro mě, že teda musím hlavně *udržet jejich základní potřeby*. To znamená, abych nedopustila to, že by se dostali do nějakého propadu. To znamená jednat třeba s majitelem bytu

nebo nemovitosti, kde oni bydlí. Zaleptávní dluhů a vůbec o dluzích jako takových, protože ta ekonomická krize se po-depsala teda všude a samozřejmě snažit se aby mezi sebou navázali větší kontakt, aby ta rodina víc spolupracovala, ty děti s rodičema, škola a všechny tyto věci s tím související. Je spousta věcí, které jsou potřeba vždycky zachytit včas, aby nedošlo k tomu propadu. To znamená, třeba se dali děti k prarodičům z nějakých důvodů, kdy ta rodina není zrovna funkční a není možný, aby se o děti starala. Ať už kvůli alkoholu, nebo že třeba jeden z rodičů je ve vězení nebo cokoliv, tak naši snahou je vždycky těm prarodičům nebo lidem kteří se o ty děti starají maximálně pomoci, aby se nedostali do nějaké pasti. Jsem schopni zajistit starší ošacení i nově ošacení, nějaké typy potravin atd. A hodně s těmi lidmi mluvit. Co se sanace rodin týče tak moje osobní zkušenost je taková, že spousta těch lidí je vděčná i za věci, které jsou pro nás samozřejmě. Je to pro ně strašně důležité, že něco takhle dostanou, jako mají další naději, že to bude dobrý. Já jsem to zažila sama na sobě, takže vím jak je to důležité. Jako takhle jim pomáhat. Tyto věci jsou, dá se říct z vlastních zdrojů. Buď něco málo dostaneme, to ale nebývá jako výrazný, nebo to sháním po vlastních známých, i třeba z řad bývalých klientů. Někteří lidé ví, jaká je situace, tak třeba přivezou něco. “

2. Kde jste se s tímto pojmem setkala?

„Ježíš já nevím. No už je to dávno. Určitě jsem se s tím setkala až při své práci ve FOD, ale neřeknu vám přesně, protože když jsem začínala tak my jsme tady otevřeli azylový dům. Všichni jsme na tom dělali jak fyzicky tak psychicky takže na nějaké studie, na nějaké polemiky co vlastně je sociální práce, jaký má být standard nebo nestandard nad tím nebyl čas přemýšlet. Asi tak. Já tady až v průběhu nějaké té praxe jsem se sanací setkala, protože veškerá ta výuka, veškerý semináře a já nevím co všechno tak ten pojem se objevil tak v roce 2000 možná, ale mě to nějak neoslovilo. Mě to je úplně jedno.“ (smích)

3. Jak byste charakterizovala ohroženou rodinu?

„ Tak ohrožená rodina delší dobu vykazuje **problémy nejrůznějšího typu**, ať už je to, zejména teda ekonomický propad, který se projevuje ve škole, třeba placením obědů, děti nemůžou na výlety atd. Takže finanční propad, který souvisí se ztrátou bydlení třeba. Dál teda alkoholismus u rodičů, kdy ta rodina se dostává do začarovaného kruhu. Gamblery jsme tady měly, narkomany tady máme, takže toto je všechno. Nevím, jak bych vám to řekla líp, protože bych vám musela popisovat strašně moc, asi tak 600 případů, každý se projevuje jinak. Samozřejmě ta sanace rodiny se musí zjistit, jestli je vůbec možná. V okamžiku kdy se rodina dostává **do sociálně-ekonomického propadu**, pod tím si můžete zahrnout cokoliv, tak začíná z naší strany sanace. “

4. Jaký máte názor na sanaci rodiny?

„ Tak sanace rodiny, v každém případě je to **potřebná věc** a musí se vždycky s tou sanací začít, ať už jsou symptomy té rodiny v začátku jakékoli a musí si i sám sociální pracovník ověřit, jestli je tam šance aby se chytili, nebo není. To už ale poznáte. Tam, jsou rodiny, do kterých to házete jak do studny a furt je zahrnujete vším možným a zjistíte, že to nezá-roří. Spolehnou se na to, že vy jim vždy něco dovezete, že i to jídlo tak proč by se snažili a klidně propijí peníze. Tam je potřeba rozlišit jestli ta sanace bude úspěšná. Vždycky je tam za úkol v naší organizaci, je za úkol hlavně té sanace to, aby se děti udržely v rodině, aby ta rodina byla funkční a neškodila tomu dítěti. To je smyslem sanace, aby pro ty děti byla zachovaná rodina, ale funkční a ne teda dysfunkční. “

5. Věříte tomuto typu sociální práce?

„Jako takhle. **Věřím tomuto typu**, protože jak vám říkám, za těch 14 let můžu vám říct, že jsem pár desítek rodin takhle vedla. Buď jsem byla hodná, nebo sem je potom teda děsným způsobem zmasírovala, to jako oni moc dobře ví, že jak se dopustí nějakých lží nebo takových věcí na kterých nejsme domluveni, který uškodí, takže je dokážu jako teda seřvat. Ale hodně se mi povedlo v těch rodinách, jako udržet ty rodiny. **Určitě je to potřebná věc, která jim pomůže.** “

6. Jakým způsobem se sociální pracovníci FOD dozvídají o potencionální dysfunkční rodině?

„Buď se ozvou **sami**, nebo na informaci **OSPODu** nebo na oznámení nějakého **anonymu**. To jsou nejrůznější způsoby. “

7. Podle Vašeho názoru, jaký způsob převládá?

„ Myslím, že je to **celkem vyrovnaný**. Ty **anonymy jsou možná menší**, ti lidi nemají zas až tak velkou odvahu i když je to anonymní. Buď ten **OSPOD** nebo oni **sami**. “

8. Jakým způsobem organizace navazuje kontakt s klientem?

„ Tak prvotní kontakt je ten, že on se nějak ozve anebo nás upozorní **OSPOD**. Pokud nás upozorní **OSPOD**, my toho klienta **zkontaktujeme** nebo ho **navštívíme**. Pokud je to nějaké zanedbávání péče atd. což je třeba prvotním ukazatelem k té rodině, tak to **OSPOD** dělá většinou tak, aby ten náš vstup byl jednodušší, tak je upozorní, že v nejbližší době se tam objeví někdo z **FODu**, který na tom případě bude pracovat a bude s nimi pracovat na nápravě jejich rodinné situace a řešení spousty věcí. Takhle my s nimi komunikujeme, my tam **přijedeme, představíme se jim**, dáme jim služební průkaz a navštívěnkou atd. a **postupně poznáváme** co ta rodina, prověřujeme školy, lékaře, okolí, babičky, dědečky atd. A někdy zavolají sami, to se s nimi domluvíme na tom, že můžou přijít i sem. Někteří mají zábrany, že teda raději ne, aby je někdo neviděl, že jdou do **FOD**. Takže dá se s nimi domluvit různě a na různých místech. Ale jak říkám, pokud je to na to oznámení, tak prvotní vždycky je, že víme pod který ten **OSPOD** ta daná lokalita nebo ten daný člověk patří, s těmi lidmi se spojíme, zjistíme co je na tom pravdy, jestli už v té věci něco dělali což je k nezaplacení vědět. Že volá patologický opilec, to se nám opakuje pořád nebo se stane, že třeba udávají lidi nějaký matky z okolí jenom, protože mají nějaký blbý sou-sedský vztahy, to se taky stává. A pak si třeba znovu anonymně ověřují, jestli jsme tam byli. V hodně případech se mi povedlo tu rodinu udržet a vrátit do nějakých kolejí. “

9. S jakými poruchami rodiny se nejčastěji setkáváte? / Jaké problémy se nejčastěji v rodině vyskytují?

„Hlavně ekonomicko-sociální, celá ta sféra, ať už je to ziráta bydlení, dneska je to hned. Nebo se dostanou do nějaké **dluhové pasti**, že vlastně, přijde dluh, doplatek na elektřinu 7000kč a oni si myslí, že jako když to hodí do koše tak, že to není. A pak už to jede. **Elektrárna funguje celkem rychle**, pak jim k tomu dají penále, no škoda mluvit. Je to teda hodně tady s tím. To je věc číslo jedna. A pak je další věc a to jsou ty **závislosti**, to je ten **alkohol, gamblerství, drogy**. Toho máme teď hrozně moc těch drog. Narkomani teda strašně lžou, tam je ta práce velice špatná, protože oni vám opravdu

věřohodně něco řeknou a vůbec to není pravda. Takže s nimi musíme postupně navazovat kontakt. Mně se to teda osobně daří, že tu důvěru si získám. Nezneužívám ji, ale potřebuju mít obrázek, jestli je na tu matku spolehnouti atd. A bohužel musím konstatovat, že u narkomanů, i u abstinujících narkomanů, se na jejich tvrzení nedá spolehnout. A potom teda bývají výchovné problémy dětí, které pramení z modelu rodiny. To jsou samozřejmě problémy ve škole, třeba i šikaniují spolužáky, propadají v návaznosti a ve spolupráci s rodinou zase musíme toto řešit. Já jsem měla hodně takových dětí a to jsou všechno potenciální vrazi. Ti tři kluci až se jednou dostanou z výchovňáku, tak bych je nechtěla potkat. Ne jenom já, ale kdokoli. Toto byli hodně závažný věci a tam se to třeba nepovede.“

10. Jak reagují klienti na sanaci rodiny?

„Dobře. 98% reaguje na tady toto velice dobře. Jsou 2%, který mají pocit, že je to zásah do jejich soukromí, přitom mají doma třeba bordel, že se tam nedá vejít, normy vůbec nic, ale to se všechno zas řeší, protože většinou už třeba v rámci tady těchto projevů reagoval OSPOD a my jak se snažíme, jezdíme tam, komunikujeme s nimi, jednáme s úřady a vše v jejich prospěch a oni tady toto odmítají, dá se říct. Nemají zájem to řešit, je to pro ně příliš namáhavé, bez ohledu na to, jestli mají nebo nemají děti.“

11. Jaké jsou podle Vás pozitivní stránky sanace rodiny?

„Pokud se vám povede provést je třeba nejhoršíma obdobími, který je potkají. Vывést je z toho, prostě podat jim tu ruku a musíte počkat, jestli se chytanou. Někteří, jak říkám, se nechytanou. Takže když se chytanou a vy vidíte, že ta osoba, nebo ta rodina sama projevuje iniciativu, že tam třeba přijedete a vidíte, že děcka mají nové povlečení, nebo že mamka šla a zavařovala s nimi ovoce tak je to hrozně dobrý.“

12. Kolik lidí utváří sanační tým?

„Já. Já mám případ tak řeším všechno, co jako s tímto souvisí. Já se můžu obrátit na spolupracující organizace, pokud teda moje schopnosti k tomu nestačí, ale těch je strašně málo. Takže já.“

13. Je ve Vaší kompetenci posuzování a hodnocení rodiny?

„Určitě. My máme pověření od sociálně-právní ochrany dětí, takže z toho důvodu my posuzujeme a hodnotíme rodinu nejen v tom, že posíláme zprávy na OSPOD, se kterým spolupracujeme, ale i nasout, policii apod., na veškeré instituce tady toho typu.“

14. Jaké metody hodnocení používáte?

„Rozhovor i pozorování. Obojí. Toho je strašně moc. Ty informace a ten obrázek té rodiny sbíhá nejrůznějšími jako kanály. To prostě dostáváte informace z nejrůznějších zdrojů, samozřejmě je selektujete, navštívíte tu obec atd., jako zjistíte většinou všechno.“

15. Jak na tyto metody reagují klienti?

„Musí se velice opatrně. Nesmí se na klienty vlnit s nějakým úředním nebo direktivním typem jednání, to jako v žádném případě. Musíte být herečka a navázat s nimi kontakt. Když vidíte, že vás nechtějí pustit tak to na ně nějak zahrát. To jsou lidi, kteří jsou tak nastartovaní, že kdybyste řekla: já mám pověření od sociálně-právní ochrany dětí to a to, potřebuji s vámi to a to, člověk který vyhodil několik sociálních pracovníků, mě chytí za flígr a vystrčí mě za vrata. Takže já jestli chci něco dokázat a jedu na to šetření, já musím s ním navázat kontakt. Musíte mu dát prostě pocit, že má pro vás hodnotu. Že i to jednání s ním má pro vás hodnotu. Že o to stojíte a ne, že jste mu tam přišla vynadat.“

16. Můžete mi uvést nějaké případy užití sanace rodiny?

„Tak matka měla dvě děti s prvním manželem, který ji teda týral, mlátil atd., neměla tam ani nijak ve vlastní rodině nějaký velký zázemí. Její matka měla nějaký alkoholický extempore, ale vždycky jen tak kvartálně. Takže dokonce se stalo, že když byla těhotná, v jiném stavu, tak že ji zmlátili. To ještě měla ty první dva chlapece. Ti už jsou momentálně teďka, jeden má 16 a druhý 22. Tady v tomto chudák žila, my jsme s ní ještě neměli žádný kontakty ani sociálka jako taková. Tam potom došlo k rozvodu manželství a otec dětí měl platit na tyhle dva kluky. Samozřejmě se to nikdy neodehrálo. Matka je taková trošku, prostě nemá dané různé základy z té rodiny, takže ona někdy jako nevěděla, jak k těm dětem má chovat, jak s nimi má komunikovat. Ona se k nim chová pěkně, ale bohužel tak pěkně, že oni toho docela zneužívají. Jeden z těch chlapců je ve výchovném ústavu ve Veselíčku, ten šestnáctiletý, to je teda ten třetí vrah, potenciální. Ten má nevyzpytatelný reakce. Teďka jsme právě vyřizovali ještě v návaznosti na jeho ukončení pobytu ve Veselíčku, učňovský obor v Bystřici pod Hostýnem, kde je i internát pro tyto typy chlapců. Nicméně musí být pořád medikovaný, jinak je nebezpečný svému okolí i sobě. Potom ta paní bydlela v bytě, který měla pronajatý, je prostor vojenský, kde pracovní příležitosti nejsou tak velké jak třeba ve městě. Nicméně pořád fungovala. Potom se teda poznala v rámci toho vojenského prostoru s nějakým mladěm, s kterým teda otěhotněla a myslela si, že on si jí vezme a o ně se nějak postará. No tak to se nestalo, on odjel a rodina toho vojáka ji prosila, aby to dala pryč to dítě atd. To ona neudělala, nechala si ho, takže ten člověk je jediný, který jí platí na jedno její dítě. Potom se stalo, že poznala dalšího mladěm, asi o deset let mladšího člověka, který je teda- takhle to nějak řeknu, ať se nemusím dlouze vyjadřovat- primitiv, který je vulgární, nemá daný žádné normy, jak by měl jednat se ženou. Jeho normy jsou jenom vulgární, surové a agresivní plus se sexuálním podtextem. Tady ta šílená lovestory trvala delší dobu a v té době se začaly projevovat u ní ty excesy s tím alkoholem, ona se držela s ním. Mezi tím se mezi sebou neustále mlátili, vždycky si rozbili obličej, pak policie nás kontaktovala atd. a samozřejmě teda o toho třetího chlapce, toho nejmladšího ta péče byla zanedbávaná, nebo byl často doma sám, takže my jsme museli v rámci tady toho tam jezdit. Honili jsme ji po hospodách, všude možně i ve večerních hodinách. Mnohokrát jsme ji načapali a podobně takže ten soudní dohled měl i takový průběh, že jsme dávali informace k soudu toho typu, že matka porušuje soudní dohled, že by jí mělo být dáno napomenutí a v okamžiku, kdy by ta situace gradovala dál tak že by bylo nutné toho nejmladšího, toho Filipa vzít do nějakého zařízení než by se upravila rodinná situace jako taková. Její nejstarší syn jako zletilý žije u babičky trvale. Toho jsem také oblékla, prostě celou tu rodinu jsem oblékla a paní mezi tím co byla tady s tím posledním chlapem, řeknu vám jméno to je úplně jedno, jmenuje se Langer, takže s tímhle tím posledním nadělala strašný dluhy na byt, který před tím nikdy nebyly. Tím pádem se dostala do začarovaného kruhu a ne jenom to, byla na tapetě a byla sledovaná ze všech úhlů, protože ta obec je celkem malá. Navíc ještě si komplikovala

život tím, že pronajímatel toho bytu, což je vojsko, tak jí řekl, že jí neprodlouží smlouvu. Takže se to tak všelijak točilo. Potom mi sdělila sladké tajemství, že čeká miminko s tímhle tím darebákem. Já jsem jí říkala, že by bylo dobrý zvážit všechno pro a proti a celou její situaci. Jestli má nějakou představu, že by ty děti měli skutečně otce a že by byl on schopný je zabezpečit nebo jí pomoci a jestli její síly jí budou stačit na to, aby se sama, a to jsem jí třikrát podírhla, sama postarala o ty děti. Protože o jeho osobě jsem další informace nepotřebovala. Samozřejmě moje prognózy se potvrdily. Pak se musela odstěhovat z toho bytu, sehnala si bydlení ve Šterneberku, bohužel teda fakt drahý, který nemohla utáhnout. Takže tam byla jenom po dobu toho těhotenství a krátce před porodem se přestěhovala do Domašova, kde teda bylo ubytování levnější, i školka i škola byla dostupnější. Potom se jí narodily holky, tak začala nabíhat na takový normální režim. Ty **alkoholický dýchánky** atd. v podstatě **odbourala**. Vždycky když jsem tam přijela, vždycky nečekaně, tak tam bylo **uklizené**. Bohužel se v té obci projevovala taková ta pověst, která s ní přišla. Strašně ji sledovali, mnohokrát i udávali, aniž by to byla pravda. Takže já tam mám samozřejmě na obci a všude mám své informátory, takže já se tu pravdu vždy dozvím. Momentálně už tam tak asi rok a půl dochází ke stalkingu, kdy jí ten chlap vyloženě pronásleduje nejrůznějšími způsoby, výhrůžkami atd. i teda dezinformace nebo inzeráty na erotické služby na její jméno na internetu apod. takže já jsem jí doporučovala podat trestní oznámení. Jinak co se týče té sanace tak tam byla spousta praktických věcí, které jsem s tou rodinou dělala, ať to bylo **zajišťování školky, pomáhání při splácení dluhů, jednání s věřiteli, splátkové kalendáře**, jednání s tím majitelem toho dřívějšího bytu kde ten dluh nikdo nesmaže. Tam je potřeba aby se ona k tomu nějak postavila. Takže se to vyřešilo tak, že všechny tyhle závazky, které jsou větší samozřejmě, tak každý měsíc platí 200kč. Má jich pět těch závazků, takže ona ztrácí 1000kč, ale **platí to**. Bylo tam několik soudních řízení, kdy já jsem jí v tomto moc nápomocná bohužel nebyla, on jí nezaplátil ani korunu, vyhrožuje jí, sem tam jí zaplatí nějakých pár korun, vždycky když mu hrozí nějaká sankce. Byl z toho důvodu i ve vězení, pustili ho potom po půlce trestu, tak jak oni to dělají, prostě zbytečně ho pustili. On samozřejmě nikam nenastoupil do práce a teďka teda vyhrožuje i mě fyzickou likvidací. Nevím z jakého důvodu a je mi to srdečně jedno. Jenom ať to zkusí. Takže i s takovými věcmi se setkáte. Potom v tom Domašově bydlí i její matka, tam kde ona se přestěhovala i s těmi dvojčaty. Tam jsem jí pomáhala se školkou, ale šlo to hrozně pěkně, protože já jsem to někde domluvila a chtěla jsem, aby tam šla sama. Takže ona všechno tady toto si vybavila. Všechny věci, které byly potřeba, tak všechno se vyřešilo. “

Můžete mluvit o pozitivním nebo negativním výsledku?

„Můžu mluvit o **pozitivním výsledku**. Ted' momentálně před koncem roku tam ta situace byla neúnosná, protože on tam za ní přišel, zbil jí, vykopl dveře od bytu atd., takže vzhledem k tomu, že je tam skladba obyvatel taková, jaká je, takže se do toho nechtěl nikdo plést. Nakonec bydlí v Přerově, hrozně pěkný bydlení tam má, má to myslím si na dlouho. Filip se učí dobře, holky jsou ve školkovském věku, taky prospívají dobře, takže když tam fakt přijedete nečekaně tak tam je pořádek, nenajdete tam alkohol, prostě nic takového. Možná to z ní vymlátíl i on, to si myslím, že na tom má i on jako podíl. No včera mi zrovna volala, že byla obnovit trestní oznámení o neplacení výživného a že teda s tou policistkou v Přerově kontrolovali rozsudky z předešlé doby, jestli bylo toto amnestovaný, výživné ale amnestované není, to musí uhradit. Tady toto ona všechno vyřizovala a ještě stále je v polemice jestli ten stalking oznámí. Protože zatím jí vždy vystopoval, ona mu teda dává jenom číslo účtu, na který on má posílat peníze, takže on její adresu nezná. Styk stanovený nemá, ona o něj ani nestojí, a když se nějakým způsobem hlásí o styk s dětmi, tak prostě litají všechny vulgární výrazy, ať mu ty děcka nachystá, že si pro ně přijede. Většinou volá v opilosti. Nicméně si myslím, že **ona i děcka jsou zachráněny**. “

17. Užíváte ve své praxi případovou konferenci?

„Několikrát tím vyhrožovali, ale **ještě ne**. Byly tady takové situace, komplikované případy, strašně komplikované, ale já jsem to nakonec rozsekla sama. Já jsem věděla, jakým směrem se to má ubírat, bylo to jasné všem, jenom jedné sociální pracovníci mimo Olomouc to jasné nebylo, protože se jí nechtělo nic dělat. **Případové konference** byly už asi **dvakrát avízované**, já jsem se tomu vůbec nebránila, úplně v pohodě, ale bránila se pak tomu ta osoba, že v podstatě ani nevěděla, co má být obsahem té konference. I když by to bylo za účasti vedoucí, tak to nakonec **vzdala**. “

18. Probíhá mezi Vaší organizací a jinými organizacemi zabývající se sanací rodiny?

„Jednám s úřady obecními, s dávkářema na úřadu práce, se školkami, se školami, s doktory, i kroužky oslovuji, prarodiče oslovuju, sousedy, kamarády. “

19. Jak spolupracují členové organizace?

„Ano, ale nevidíme až do hloubky, to není ani možné. Máme té činnosti hodně, já pracuji jen na zkrácený úvazek, na 4 hodiny a mám toho až nad hlavu. Prostě není možný, abychom konzultovali, když je to nějaká hrůza tak o tom se samozřejmě bavíme a vždy máme jednou za týden poradu, kde si řekneme ty základní věci, co se tam změnilo nebo nezměnilo. Když je jeden z nás nemocný nebo tady není, tak se zastoupíme na nějakém šetření, ale nevstupujeme do toho nějak zásadně. To si fakt vzájemně neděláme, že bychom vůbec zasahovali nějakým nevhodným způsobem. Zmapujeme situaci po tu dobu, co tady není ten člověk. “

20. Splňuje organizace podle Vašeho názoru své poslání?

„Nevím, jestli to splňuje organizace, **ale já to splňuji**. “

P. DLOUHÁ

1. Co si představíte pod pojmem sanace rodiny?

„Pod tím pojmem si představím nějaký **komplex služeb**, který se nabízí rodinám tak aby se **odvrátila hrozící situace odebrání dítěte** nebo narušení kontaktu dítěte s rodičem, nebo umístění dítěte do ústavu nebo do Klokánku. **Podpora rodiny** aby došlo zpět k navrácení dítěte rodičům. “

2. Kde jste se s tímto pojmem setkala?

„ **Ve škole**. “

3. Jak byste charakterizovala ohroženou rodinu?

„ Pro mě je ohrožená rodina, taková rodina, která **není schopna zajistit** pro dítě **prostředí, podmínky**, ať už je to strava, ubytování a péči, třeba zdravotnickou, tak, že by to ohrozilo zdraví toho dítěte. To znamená, že se tam pak jedná o to, zda fakt to dítě není ohroženo na zdraví a na životě. “

4. Jaký máte názor na sanaci rodiny?

„ Já si myslím, že je to **velmi důležitý**. Je to teda **těžká práce** (smích) vzhledem k tomu, že některé rodiny nechtějí a odmítají to, ale díky té sanaci dojde u spousty rodin ke zlepšení té situace s ohledem na dítě. To dítě má možnost třeba vidat se s rodičem, což dříve nemělo. Bez tady této pomoci by prostě nevidělo toho rodiče. Takže si myslím, že je to důležitý “

5. Věříte tomuto typu sociální práce?

„ **Stále ještě ano** (smích). Až ne, tak pak už tady pracovat nebudu. “

6. Jakým způsobem se sociální pracovníci FOD dozvídají o potencionální dysfunkční rodině?

„ Tak k nám vlastně rodiny přicházejí buď že si nás **sami vyhledají** anebo, a to je teď docela často, že nás požádá a **pomoc sociální pracovníce** z oddělení péče o rodinu a dítě popřípadě **soud**. Já teď vyberu tu sociální pracovníci, která mi zavolá, že potřebuje s rodinou pomoci, že je tam dejme tomu potřeba každý týden docházet a dohlížet buď, teď mám čerstvě maminku, které se narodilo dítě a potřebuje se tam dohlížet na to, jak zvládá tu péči. To znamená, jestli umí koupat dítě, jestli dítě není opruzený, jestli má dostatek plen a sunaru, protože nekojí. Finanční situace je s tím samozřejmě spojená, takže tady v tomto případě na oslovení sociální pracovníce my se dostáváme do té rodiny. “

7. Podle Vašeho názoru, jaký způsob převládá?

„ **Na požádání**. Zas když se jedná o rozvody tak bych řekla, že je to možná půl na půl odhadem. Ale co se týká třeba sociálně slabších rodin, kde je fakt potřeba dohlížet na tady tyto věci anebo kde je podezření na alkohol, tak to většinou je z magistrátu. Anebo je to anonym, třeba že zavolá, že tam dochází k tomu, že dítě večer běhá samo třeba po vesnici a rodiče jsou opilí a sedí v hospodě. Jak u čeho, jak u jaké problematiky. Ty rozvodovky, ti rodiče když volají tak to doporučení na mediaci dostávají často od sociální pracovníce, ale stává se, že i zavolají, že mají takový a takový problém a potřebují s tím poradit, takže potom přicházejí na konzultaci a pak se uvidí, která služba jim bude nabídnuta. Záleží na tom, o jaký charakter toho případu jde. “

8. Jakým způsobem organizace navazuje kontakt s klientem?

„ Tak zase záleží, jestli přijdou **sami**, jestli si **zavolají** a je **dohodnutá konzultace** tak přicházejí s tím, že máme **schůzku** tady v dohodnutý čas a termín s tím že je **nechám povykládat**, co je k nám přivádí, s čím potřebují pomoci a na základě toho pak se ten rozhovor ubírá dál, kdy já se víc doptávám, když je potřeba. Někdy se stává, že klienti jasně definují co je potřeba a od toho se odpíchne, takže to je snadnější. Potom když jdeme do rodiny, tak zase záleží, jestli nás o to požádali sami nebo jestli je to na anonym anebo jestli sociální pracovníce. Když o to požádají sami tak je to jasný. Tam je to hnedka navázaný, že oni potřebují pomoci tak ta komunikace a navázání toho kontaktu je snadnější. Když sociální pracovníce, když ona to chce a ta zakázka jde od ní tak to taky s nimi musí dohodnout, že tam bude chodit Fond, takže oni o nás dopředu vědí. A potom už záleží na každém sociálním pracovníkovi a jeho dovednostech a schopnostech jak s klientem naváže ten vztah a jak se to dál bude ubírat. Když jde o anonym, tak jsou to blbě situace. Musíte tam přijít a říci odkud jste a co tam vlastně děláte a proč tam jste. Stává se, že klienti nejsou spokojeni, nechtějí, stalo se, že nás třeba i nechtěli pustit, na to mají právo, což potom ohlašujeme na magistrát. Oni už pak tam jdou a je musí pustit. A když tak se tam potom vracíme, když o to sociální pracovníce znovu požádá. “

9. S jakými poruchami rodiny se nejčastěji setkáváte? / Jaké problémy se nejčastěji v rodině vyskytují?

„ Nejvíce jsou rozvody a to, že se prostě hádají o dítě, jestli půjde do střídavé, do výhradní nebo do společné péče a kontakty. To je hodně velký problém, kontakty toho dítěte s rodičem. A potom alkohol často bývá. Já mluvím za své klienty, co já mám. Já mám nejvíce rozvodovky a problémy s uskutečňováním kontaktu a teď i ten alkohol. Tam pak se samozřejmě přidruží finanční nouze, objeví se nezvládnutí péče, že s něčím potřebují pomoci, někdy i doprovázení. Ale ty hlavní, které jsou třeba hlášeny tak jsou alkohol a ty rozvody, toho mám nejvíc. “

10. Jak reagují klienti na sanaci rodiny?

„ Většinou musím říct, že oni **chtějí pomoci**, ne to je špatný slovo. Že naváží s vámi kontakt a **akceptují to**. Pak samozřejmě záleží na tom, jak se ta situace vyvíjí. Když to dobře tak jsou spokojeni, když to nejde dobře, tak samozřejmě nadávají. To znamená, že když třeba přijdou ohledně kontaktu, např. že matka dítěte nedává dítě na kontakty a že si myslí, že u otce je alkohol nebo že dítě „očkuje“ ty děti proti jednomu z rodičů. Potom může dojít k tomu, že jeden z rodičů si myslí, že je všechno v pohodě, nevidí důvod. A pak může nastat situace, když jsme přítomni při asistenci při tom kontaktu tak tam třeba něco shledáme, shledáme to že se ten otec třeba fakt chová nevhodně a to se jim rozhodně nelíbí. Takže už oni potom nadávají a někteří si i stěžují samozřejmě. Ve vyhrocených situacích kdy se klient chová tak, že ohrožuje to dítě, což prostě je ohrožení tady tímto způsobem, když před dětmi nebo sociální pracovníci křičí na matku a ukazuje, že ona je ta špatná a je to za přítomnosti někoho o kterém ví, že tam bude tak co dělá rodič, když tam bude sám s tím dítětem. Když je klient vulgární a porušuje ta pravidla, tak se ta služba ukončuje. Takže jsou situace i takto vyhroceny, kdy dochází k porušování pravidel, nechce změnit ten přístup, tak potom se ta služba ukončuje. “

11. Jaké jsou podmínky Vás pozitivní stránky sanace rodiny?

„ Tak určitě klienti mají **službu zdarma**. V dnešní době kde se všechno platí je to určitě důležité, ale taky to, že **mají někoho**, pokud se ten vztah povede navázat a klient si se sociálním pracovníkem sednou, což se nemusí někdy povést. Tak určitě mají někoho, **kdo jim pomůže, s kým se můžou poradit**, protože je spousta klientů, kteří nemají za kým jít a nevědí, kde ty informace brát. “

12. Kolik lidí utváří sanační tým?

„ Za mě **tři**, aktuálně. “

13. Je ve Vaší kompetenci posuzování a hodnocení rodiny?

„ Posuzování toho stavu? My **vypracováváme zprávy pro soud** nebo sociální pracovníci a tam většinou popisujeme ty **sociální šetření**, kolikrát jsme tam byli, jak to tam vypadalo, prostě všechno co se té rodiny týká. **Stav domácnosti, stav**

jídla, pokud tam byl alkohol, tak jak ti rodiče se jeví, jestli byli pod vlivem, jestli jsme jim dali nebo nedali dýchnout, kolik se naměřilo nebo nenaměřilo. Pak třeba spolupráce s doktorem, jestli se objednávají a potom píšeme závěr, kde uvádíme, někdy jenom shrnutí zda rodina spolupracuje a jak to bude dál probíhat. Jestli něco navrhujeme, nějaké opatření nebo doporučení, prostě cokoliv. Takže ano, hodnotíme.

14. Jaké metody hodnocení používáte?

„Vycházíme z dlouhodobé spolupráce. Vycházíme z toho, jak ty šetření probíhaly. Pokud na sociálním šetření bylo všechno v pohodě a ta rodina třeba nemá tolik financí a jsou chudí, ale děcka jsou spokojená, tak není důvod co dál. Tam pak se hlídají ty peníze, když mají problém s hospodařením. Třeba víc s nimi zapracovat na té finanční stránce. Někdy se to povede, někdy ne, protože fakt s nimi nejste 24hodin denně, takže úplně nevíte, za co oni všechno utratí. Ale pokud to tam je tak doporučení určitě ano, ale fakt vycházíme z šetření, které jsme tam udělali.

15. Jak na tyto metody reagují klienti?

„Navázání spolupráce si myslím, že je v pohodě. Trvá ale delší dobu, než se k těm klientům dostane blíž, než ve vás získají nějakou důvěru a řeknou vám nějaký informace. Já za sebe musím říct, že spousta klientů se kterými se nám to povedlo navázat tu spolupráci. Když prostě něco je tak oni zavolají a jsou klienti, kam jezdíte a oni něco tvrdí, pak si to ověříte a zjistíte, že to není pravda.“

16. Můžete mi uvést nějaké případy užití sanace rodiny?

„Tři případy co jsou teprve v začátcích, takže tam výsledek zatím nemůžu říct. Ale co mám tak je tam velmi mladá maminka, které se narodilo miminko, má lehkou mentální retardaci, špatně slyší. Přítel věkově podobný mladý muž. Bydlí v jedna plus jednička. Když se dítě narodilo, tak matka s dítětem byli v kojeneckém ústavu na zaučení, aby se matka naučila nějakým způsobem o dítě starat. Teď už jsou doma a chodí tam obden, se střídáme, tři pracovnice: já za Fond, kolegyně jako opatrovník dítěte z magistrátu a ještě terénní pracovnice taky z magistrátu. Takže jsme tři plus máte ještě kojenák, kde je lékařka, ale ta do rodiny nechodí. Takže jsme úzký kruh, chodíme tam intenzivně obden a sleduje se, jak ona to zvládá, jestli dítě přibírá, protože je hodně drobnou. Příště se třeba zaměřím na koupání, abych viděla, jestli je schopna se o to dítě postarat. V případě že by to tak nebylo, tak jde dítě okamžitě pryč. Je tam ta vidina, že by to dítě šlo okamžitě pryč. Ale teď je to teprve čerstvá věc, ale za mě můžu říct, že to v pohodě zvládá. Doufám, že to bude všechno v pořádku. Tam můžou být problém finance. I když mají docela slušný příjem, paní má invalidní důchod a má mateřskou. Přítel je róm a je nezaměstnaný a už nemá ani podporu, takže tam může být docela riziko, že on a jeho maminka budou tak jako parazitovat na té jedné osobě, která sama má 16000, sama pro sebe a pro dítě. Na to mě upozorňovala sociální pracovnice, že z toho má obavu, aby k tomu nedošlo. Takže se tam hlídá tak i ty finance a ještě stav oblečení. Takže všechno co se týká toho dítěte. Jestli je čistě oblečená, jestli je bytě rádná teplota tak jak má být, jestli je dítě dobře oblečeno.“

Můžete mluvit o pozitivním nebo negativním výsledku?

„Já doufám, že to vyjde. Dítě má 2 měsíce, takže doufám, že se to tady povede.“

17. Užíváte ve své praxi případovou konferenci?

„Já osobně jsem nebyla, já jsem několikrát navrhovala, nepovedlo se to prosadit. Ale přímo na případovce jsem nebyla. Byla jsem na takové jako simulaci té případovky, ale konkrétně ne. Já jsem sama navrhovala, zdá se mi u dvou klientů a oni nechtějí, takže tam to krachlo. Myslím, že to má smysl a myslím si, že důležitý, zejména pro ty klienty. Protože když se taková případovka svolá tak tam mají všechny lidi, kteří něco pro tu rodinu dělají a můžou slyšet to, co třeba ode mě nechtějí slyšet, že si myslí, že to tak není. Od erudovaných a schopných lidí uslyší, že jsou tam další odborníci.“

18. Probíhá mezi Vaší organizací a jinými organizacemi zabývající se sanací rodiny?

„My máme dobrou spolupráci, co se týká OSPODu skvělou, u soudu taky výbornou. Spolupracujeme hodně s organizací JIKA, která sdružuje dobrovolníky, takže co se týká doučování tak se na ně hodně obracíme. A se SPESkou, tam taky klienty posíláme, to je poradna pro dlužníky, tam jsme řešili insolvenční. Taky jsme spolupracovali s Člověkem v tísní, také magistrát a soud, ty jsou nejčastější a s nimi bez problémů.“

19. Jak spolupracují členové organizace?

„Víme o svých případech a hodně. Máme každý týden poradnu, kde se řeší každý klient u každého, co je kde aktuálního, ale i v průběhu ostatních dnů, když něco je tak tím, že sedíme v jedné místnosti tak to řešíme. Takže prakticky slyšíme každý telefonát, a když se něco děje, můžeme se o tom hned podělit s kolegou a zeptat se ho třeba na názor nebo se s ním poradit jak dál a podobně. Takže máme docela velký prostor ke spolupráci a plus supervize, ty taky míváme. O ty si říkáme, tak přijdeme za vedoucí, že ji potřebujeme a jakou jestli individuální, případovou nebo týmovou.“

20. Splňuje organizace podle Vašeho názoru své poslání?

„Ano. Ono třeba já se setkávám se sdělením od klientů, i pro mě ten název Fond ohrožených dětí, klienti se toho docela bojí. Když jdou třeba na mediaci tak jdou na FOD, tak je to pro ně zvláštní pocit, oni nemají pocit, že to jejich dítě je ohroženo a jdou sem, že jdou do FOD. Někteří klienti se ptají na ten název, jestli se nedá předělat, FOD na něco jiného. Ale to co má tak to plní.“ (smích)

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ, KROMĚŘÍŽ

P. KATREŇÁKOVÁ

1. Co si představíte pod pojmem sanace rodiny?

„Práce s rodinou, hlavně kvůli tomu aby to dítě nebylo odebráno z nějakých důvodů, že v rodině je nějaký problém a neumí si ho sama rodina vyřešit. Pracujeme s rodinou aktivně, aby tam to dítě mohlo zůstat.“

2. Kde jste se s tímto pojmem setkala?

„ *Od začátku co tady pracuji. I před tím než jsem nastoupila na pobočku. Co se týká sanace rodiny tak s tímto pojmem se seznamovala spíš jako sama, jako že mě to zajímalo.* “

3. Jak byste charakterizovala ohroženou rodinu?

„ *V ohrožené rodině něco nefunguje, nebo něco chybí. Ohrožená rodina je ta, která má nějaké velké problémy, je potřeba jí pomoci, poskytnout jí třeba nějaké poradenství, aby mohla fungovat jako celek. Aby mohla být zachována.* “

4. Jaký máte názor na sanaci rodiny?

„ *Skvělý. Daří se nám s tou rodinou pracovat, co se týká sanace tak, aby to dítě mohlo být vráceno do té rodiny např. ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, čili i z našeho Klokánku. Takže my vlastně s tou rodinou pracujeme na tom, aby to dítě přešlo zpátky, že už jsou tam vhodné podmínky.* “

5. Věříte tomuto typu sociální práce?

„ *Určitě. Jinak bych tu nepracovala. Samozřejmě je naším cílem, aby se ty děti do těch rodiny vrátili a taky aby nebyly odebrány. Takže tohle je naše práce terénních pracovníků FODu.* “

10. Jakým způsobem se sociální pracovníci FOD dozvídají o potencionální dysfunkční rodině?

„ *My se dozvídáme o ohrožených rodinách buď od OSPODu, ne jen z kroměřížského OSPDu, ale i z okolních. Také pracujeme s rodinami na základě toho, že nás požádají soud, takže také máme informace soudu. Případně se na nás může obrátit sama rodina nebo zákonný zástupce z té konkrétní rodiny. i na základě anonymu. Dostáváme informace také neanonymní, třeba nás kontaktuje nějaká sousedka, takže můžeme použít jméno toho oznamovatele. I středisko výchovné péče.* “

11. Podle Vašeho názoru, jaký způsob převládá?

„ *Tak anonymů je asi nejméně. Je to individuální. Ale nejčastěji ten ODPOD a také sami.* “

12. Jakým způsobem organizace navazuje kontakt s klientem?

„ *My jsme vlastně terénní sociální pracovníci, takže naše práce spočívá z více jak 90% v terénu. Takže my vlastně jako sociální pracovníci docházíme do těch rodin, přímo sledujeme ten chod rodiny a vyhodnocujeme tu situaci přímo na místě. Co se týká ambulantní péče, tak ambulantní služby se poskytují na pobočce každé pondělí, kde jsou sociální pracovníci k dispozici.* “

13. S jakými poruchami rodiny se nejčastěji setkáváte? / Jaké problémy se nejčastěji v rodině vyskytují?

„ *Ono to vyplývá ze současné situace, že hodně našim klientů má problém se ztrátou zaměstnání, takže jim pomáháme hledat zaměstnání. Pomáháme jim sepsat životopis, motivační dopis, pomáháme jim s kontaktováním těch určitých organizací, které nabízejí volná pracovní místa. Potom další velký problém finanční zajištění rodiny v důsledku toho řešíme dluhy, sepisujeme splátkové kalendáře, protože tyhle rodiny, když mají ty finanční problémy, tak jsou hned zadlužené. V návaznosti ztráta bydlení, takže zase se snažíme udržet těmto klientům bydlení, takže komunikujeme s majiteli bytů. Snažíme se, aby se rodina neocitla ze dne na den na ulici* “

14. Jak reagují klienti na sanaci rodiny?

„ *Pozitivně. Ta sociálně aktivizační služba podporuje tu sanaci rodiny. S uživatelem sepisujeme souhlas k poskytování informací např. OSPODu. Můžu říct, že ve 100% každá rodina, se kterou máme uzavřenou tu sociálně aktivizační smlouvu o poskytování služeb tak rodina se opravdu snaží spolupracovat s námi, protože vidí, že se snažíme pomoci. Ta služba splňuje očekávání toho uživatele.* “

15. Jaké jsou podle Vás pozitivní stránky sanace rodiny?

„ *Je důležité abychom toho uživatele stále motivovaly k tomu, aby tu situaci pořád nějak řešil, aby to nenechal být. Aby třeba využíval na úřadu práce nabízených rekvalifikačních kurzů, aby se dál vzdělával.* “

16. Kolik lidí utváří sanační tým?

„ *Dvě sociální pracovníce plus vedoucí pobočky.* “

17. Je ve Vaší kompetenci posuzování a hodnocení rodiny?

„ *Tak v naší kompetenci je, že můžeme dělat průběžné hodnocení. Máme stanovené ty cíle, kterých bychom chtěli dosáhnout. Uživatel nás může požádat, že by chtěl řešit něco jiného, takže my s ním uzavřeme nový plán. A máme ještě jedno hodnocení a to je úplně to závěrečné, kdy dojde k tomu, že když rodina se nám odstěhuje na konec republiky, tak tady ta služba nemůže fungovat a řešíme to tak, že rodině doporučíme, aby se obrátila na naši pobočku FOD, která je v jejím novém bydlišti. Tady s ní vypíšeme závěrečné hodnocení, kde napíšeme, co se nám teda podařilo, co se nepodařilo, aby věděli proč se služba ukončuje, z jakého důvodu.* “

18. Jaké metody hodnocení používáte?

„ *Tak samozřejmě je nejdůležitější kontakt s tou rodinou a ještě se nám osvědčilo, že s tou rodinou pracujeme ta, že je kontrolujeme. Takže třeba, když nám někdo tvrdí něco, co si myslíme, že nemusí být pravda, zaplatila jsem nájem nám řekne paní, tak my opravdu chceme aby nám ukázala stvrzenku, aby nám ukázala doklad o tom, že opravdu k té úhradě došlo, aby se nestalo, že ona nám to tvrdí a není to pravda. Nebo si to i telefonicky třeba u těch pronajímatelů kontrolujeme, že nám to oni potvrdí, že ano, došlo k tomu, že uživatelka to uhradila nebo ne uhradila. Takže my víme jak to ve skutečnosti je. Kdybychom jim jenom důvěřovali, tak by se nám to třeba i nepodařilo. Hodně se nám to vyplácí tahle kontrola, protože na tom stavím další spolupráci a můžeme pokračovat a víme, že to co paní řekla, máme potvrzené.* “

19. Jak na tyto metody reagují klienti?

„ *Je to na základě dobrovolnosti, kdyby oni nechtěli tak s námi nespolupracují. Takže i ta smlouva o sociálně aktivizačních službách o tom poskytování ze strany FOD je na základě dobrovolnosti, my je nemůžeme do ničeho nutit.* “

20. Můžete mi uvést nějaké případy užití sanace rodiny?

„ *Máme rodinku, se kterou jsme v docela častém kontaktu, protože se snažíme v rámci 108 o zlepšení kontaktu v rodině mezi rodiči a dítětem. Rodiče se rozvedli, takže mezi nimi po rozvodu nastali nějaké velké spory. Nechtějí spolu komunikovat, mají spolu holčičku Lucinku, která je předškoláčka a byl tam problém v tom, že malá neměla kontakt s matkou. Ona byla svěřena do péče tatínka nejdříve, potom soudkyně rozhodla, že by mohla být střídavá péče. Vydala rozhodnutí* “

k té střídavé péči, že se to teda zkusí a teď chce vyřešit soud, komu ta malá bude svěřena do péče, protože ani ta střídavá péče není ideální u nich v tomto případě. Tam byly **věcné problémy**, že **rodiče spolu nekomunikovali**, tak nebylo možné, aby se dítě předávalo tak jak by se mělo z mnoha důvodů, že třeba maminka nechtěla jet do bydliště otce, otec byl znovu ženatý a nebyl schopný se se svojí novou manželkou nějak domluvit. Bylo to tam extrémní a dělo se to před tou holčičkou, takže tam to bylo trošičku i proti té malé, že to tu malou ohrožovalo, ten konflikt. Takže my jsme v rámci 108 se snažili o **zlepšení rodičovského chování** a udělat něco v tom smyslu, aby ta malá měla kontakt s oběma rodiči. Takže na pobočce FOD se podepsala dohoda týkající se toho, že rodiče si na základě dobrovolnosti podepsali tento dokument a stanovilo se tam kdy, v kolik hodin **na půdě mateřské školky** se malá bude **předávat** a přebírat tou druhou stranou. Můžu říct, že tohle mělo **velký úspěch**, opravdu celý rok jak fungovala školka tak fungovalo tohle předávání. Narazili jsme ale o hlavních prázdninách. Školka přestala fungovat, měla prázdniny a teď co dál. Obě strany si zažádali na soud, že chtějí malou do své péče, proto že vidí, že střídavá péče tady, pokud nebude fungovat školka, je problematická. Čekáme na to, jak soud rozhodne, byly stanovené soudní znalecké posudky pro oba rodiče a teď čekáme na termín, ale můžu říct, že když uzavíráme tyto dohody s rodiči, snažíme se každé straně vysvětlit, že je to v zájmu dítěte, že rodičovské chování je o tom a to tom, že nemůžeme tomu dítěti předkládat verzi, že existuje jen jeden rodič a druhý ne, že mu budeme bránit v kontaktu. Aby vztahy mezi dětmi a rodiči byly, takové jaké by měly být.“

17. Užíváte ve své praxi případovou konferenci?

„Určitě. Je to v rámci té 359. Já už jsem se účastnila dvou případových konferencí, ale nebylo to úplným pravidlem, ale od toho nového roku se budeme **pravidelně zúčastňovat** případových konferencí, takže zkušenost nějaká tam už je.“

18. Probíhá mezi Vaší organizací a jinými organizacemi zabývající se sanací rodiny?

„Tak probíhá určitě spolupráce, více méně my jsme jediná na území ORP Kroměříž, kteří poskytujeme ty sociálně aktivizační služby, jinak žádná organizace to tady nedělá. Takže i jiné organizace se na nás obrací s prosbou, že třeba se setkali člověkem, kterému by ta služba mohla pomoci. S azylovým domem je velká spolupráce, kdy potřebujeme umístit naše maminky s dětmi a zase azylový dům ví, že my poskytujeme sociálně aktivizační služby, takže když k nim přijde nová paní, můžou jí doporučit, že může přijít k nám a může s námi spolupracovat.“

19. Jak spolupracují členové organizace?

„My jsme pořád v kontaktu ať už v osobním nebo telefonickém i emailovém, do rodin jezdíme společně.“

20. Splňuje organizace podle Vašeho názoru své poslání?

„Jsem tady tak **dlouho jediná neziskovka**, takže určitě, kdyby ne, tak už bych tady dávno nebyla.“

P. KONUPKOVÁ

1. Co si představíte pod pojmem sanace rodiny?

„Sanace rodiny je definovaný jako termín co to sanace je. Když bych to měla říct laicky, tak si představím to, že **pomáháme rodině**, nějakým způsobem **řešit problémy** tak, aby rodina dobře fungovala, aby dítě v rodině **mohlo zůstat**. Je to také o **oživování**, pomáhání rodině, také o **čištění**. Pomoc řešit problémy, aby se ta rodina **uzdravovala**, aby bylo vše v pořádku, aby dítě mohlo v rodině zůstat, případně se do ní zpět vrátit.“

2. Kde jste se s tímto pojmem setkala?

„**Už na škole**. I hned po střední škole jsem se začala setkávat s těmito pojmy.“

3. Jak byste charakterizovala ohroženou rodinu?

„Pro mě ohrožená rodina je rodina, kde **hrozí odebrání dítěte**, kdy ta rodina **nebude moci fungovat** jako by opravdu jako **společenská skupina**, jako ta jednotka. Kde nefungují rodiče, tak jak by měli, **správná péče kdy rodiče se nevěnují**, není tam naplňována ta rodičovská zodpovědnost, tak jak by měla být. Pro každého může být ohrožená rodina něco jiného. Může to být i ta, kde hrozí ztráta bydlení, nebo jsou tam nějaké problémy s péčí o dítě, kde nefungují ty vztahy.“

4. Jaký máte názor na sanaci rodiny?

„Já mám určitě **výborný**, protože my sanaci rodiny provádíme, takže si myslím, že je to **potřeba**. Můžu říct, že sanace rodiny pomáhá těm rodinám. Nám **se podařilo** v rámci naší práce **udržet spoustu dětí v rodinách**, kdy jsme zapracovali na té sanaci a povedlo se nám to dostat do stádia, kdy bylo uznané, že to dítě už může v takové rodině fungovat.“

5. Věříte tomuto typu sociální práce?

„**Ano**. Kdyby to nefungovalo, tak už bych tu dávno nebyla.“

6. Jakým způsobem se sociální pracovníci FOD dozvídají o potencionální dysfunkční rodině?

„Tak je to **OSPOD, soud**, může to být také **školské zařízení, lékaři, zdravotní zařízení**.“

7. Podle Vašeho názoru, jaký způsob převládá?

„To je **strašně sporadicky**, protože pobočka vlastně pracuje na základě dvou zákonů 359 o sociálně právní ochraně a 108 o sociálních službách. Takže pokud my tam pracujeme v rámci té 108 tak tam se na nás obrací **potencionální uživatelé služeb sami**, protože ví, že poskytujeme tyto služby, které pomáhají rodinám, znají spoustu lidí, kterým tyto služby pomohly, takže se na nás obrací. Potom OSPOD nás taky žádá o to, abychom dělali tu sociálně aktivizační službu v rodině. **Nejmíň je asi anonymů**. Potom se to na základě 359 se na nás obrací **sami**, co se týká např. zprostředkování styku rodičů s dítětem. **Asi padesát na padesát**.“

8. Jakým způsobem organizace navazuje kontakt s klientem?

„Tak my jsme převážně **v terénu**, takže **osobně docházíme do rodin** a sledujeme situaci té rodiny. Také jsou na naší pobočce poskytovány služby, kde jsou sociální pracovníci, když přijde klient sám.“

9. S jakými poruchami rodiny se nejčastěji setkáváte? / Jaké problémy se nejčastěji v rodině vyskytují?

„Tak samozřejmě je to **finanční situace rodiny**, kde nejčastěji **řešíme dluhy**, kdy se jim pomáháme řešit nějak tu situaci prostřednictvím **splátkových kalendářů, návrhů na splátkové kalendáře**. S tím souvisí následná ztráta bydlení.“

10. Jak reagují klienti na sanaci rodiny?

„Sanace rodiny je víceméně to, že tam docházíme na základě té 108, kdy už si **sami určí, že chtějí s námi spolupracovat**, takže určitě reagují pozitivně. Protože sociálně aktivizační služby jsou poskytovány jako by dobrovolně, že vlastně sám uživatel musí mít o ty služby zájem, takže si rozhodne, že chce tyto služby u nás a podepíše si smlouvu o tom, že chce s námi spolupracovat. Takže co se týká té sociálně aktivizační služby je to jenom pozitivní, protože ti lidé si sami vyberou, že naše služby **chtějí využívat**.“

11. Jaké jsou podle Vás pozitivní stránky sanace rodiny?

„My vždycky když uzavíráme tu smlouvu tak máme formulář plánování, kde my si s tím uživatelem **stanovujeme cíle**, kterých bychom chtěli dosáhnout, takže my musíme vždycky dojít k nějaké pozitivní věci. My musíme nějakým způsobem ty cíle naplňovat, takže my si vždycky řekneme s tím uživatelem, co by bylo reálné, co bychom mohli do budoucna získat. Každý má svůj plán a na základě toho plánu dojdeme vždycky k nějakému úspěchu, vždycky. Takže vždy to pozitivum z té služby nějaké vyplyne.“

12. Kolik lidí utváří sanační tým?

„**My máme určený sociální pracovníky** jako by přímo poskytující sociálně aktivizační služby, takže **my už tým jsme**. Ten tým je vytvořený už od začátku a tam už není potřeba přepřelánovat nějaký tým jakoby zvlášť.“

13. Je ve Vaší kompetenci posuzování a hodnocení rodiny?

„Můžeme dělat **průběžné hodnocení**, kdy my hodnotíme ty služby, jakým způsobem byly nápomocny té rodině, jestli se nám daří plnit ty cíle, které máme určené. Můžeme to hodnotit tak, uděláme průběžné hodnocení, jak klient s námi pracuje a můžeme v případě i toho, že uživatel může říct, že už nemá zájem tady o tento cíl a nepodaří se nám ho už namotivovat, tak můžeme i přepřelánovat.“

14. Jaké metody hodnocení používáte?

„Je to hlavně o tom **osobním kontaktu** s tím uživatelem, protože my potřebujeme **aktivně spolu být v kontaktu**, komunikovat abychom mohli dojít ke splnění toho cíle. Samozřejmě i to **pozorování**, ale je to hlavně o tom neustále s uživatelem mluvit, být s ním v kontaktu, řešit ty problémy. První místo teda **určitě kontakt** s tím uživatelem.“

15. Jak na tyto metody reagují klienti?

„Tak určitě **spolupracují velmi dobře**. Ale klient může kdykoli říct že už ho to s námi nebaví, že už sem chodit nebude, takže my to ukončíme s tím, že už nemá zájem o službu. Ale ještě se nám to teda nestalo. Spíš ukončujeme tu sociální službu z důvodu, že se třeba klient odstěhuje, nebo že byly naplněny všechny cíle a už nemá dál zájem o službu.“

16. Můžete mi uvést nějaké případy užití sanace rodiny?

„Co já mám případ v rámci 108, mám **paní**, která měla **velké problémy s dluhy**, začaly se jí valit **exekuce** z minulého místa bydliště, kdy ona když se přistěhovala sem do našeho ORP (obec s rozšířenou působností), tak žádné dluhy tady ona neměla. My jsme si ji tady hlídali, bylo to v pořádku, ale pak nám začali chodit dopisy z minulého místa bydliště z Čech, usnesení a exekuce. Už to řešíme s paní asi tak rok, rok a půl, zatím se nám daří úspěšně odolávat. My jsme se vždycky s paní vždycky domluvili na tom, že sepišeme **žádost o přistoupení na splátkový kalendář**, vždy nám vyhověli. Paní pravidelně tu měsíční částku, kterou si sama určila a na kterou přistoupil exekutor, **splácí**. Vždycky jsme domluveni, že mi ukáže pokladni doklad o tom, že zaplatila tu částku, takže ona je trochu tlačena tím, že by mi měla vždycky ukázat, že to pravidelně platí a já mám kontrolu nad tím, že paní dodržuje to, co jsme si domluvili. Protože se nám toho nabalovalo víc, ale ten exekutor si sám mohl zjistit, že paní pravidelně splácí ty částky, které vlastně má v tom splátkovém kalendáři odsouhlasené, takže paní se už **podarilo některé dluhy splatit**. Takže můžeme **řešit ostatní dluhy**, které zas přichází, je to teda složitější, snažíme se udržet to, aby nepřišla o bydlení. Zatím se nám to daří, takže můžu říct, že toto je teď úspěch. Je to dlouhodobější, ale paní má bydlení, rodina má kde bydlet, protože je to **početná rodina**. Takže v rámci řešení dluhů se nám **daří udržet to bydlení**.“

17. Užíváte ve své praxi případovou konferenci?

„**Letos jsme začali trochu aktivněji**. Dřív to bylo **výjimečně** a teď vlastně co se týká **novely zákona** tak teď už to vypadá, že už to bude **pravidelně** a budeme se těch případových konferencí **účastnit**.“

18. Probíhá mezi Vaší organizací a jinými organizacemi zabývající se sanací rodiny spolupráce?

„**Určitě, např. ze střediska výchovné péče, z úřadů, azylové domy**.“

19. Jak spolupracují členové organizace?

„**Tak my musíme o svých případech vědět**, protože my máme **zastupitelnost vzájemnou**, takže mezi námi to opravdu **předávání informací je pravidelné, nepřetržitě**.“

20. Splňuje organizace podle Vašeho názoru své poslání?

„Protože FOD už je tady takovou **dlouhou dobu** a který má takový objem a takový velký počet pracovníků, takže si myslím, že **určitě ano** a že jsme známí i díky médiím po světě. Vždycky jsme přestáli nějaké problémy, co se týká organizace, takže vždycky jsme se s tím poprali jako organizace a **fungujeme dál**, my to vidíme jak to naše **poslání pomáhat těm rodinám, těm dětem**“